

Innst. 144 S

(2016–2017)

Innstilling til Stortinget fra kontroll- og konstitusjonskomiteen

Dokument 1 (2016–2017)

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens rapport om den årlige revisjon og kontroll for budsjettåret 2015, unntatt Riksrevisjonens rapport om revisjon av politiets og Forsvarets objektsikring – tillegg nr. 1 til Dokument 1 (2016–2017)

Til Stortinget

1. Beretning om revisjonen av statsregnskapet og regnskapet for administrasjonen av Svalbard

1.1 Sammendrag

1.1.1 Riksrevisjonens merknader til hovedfunnene

1.1.1.1 GENERELLE MERKNADER

Riksrevisjonen har avgitt revisjonsberetning for 240 regnskaper for 2015. Nytt av året er at det er avgitt revisjonsberetninger også for departementenes egne regnskaper.

Regnskapsrapportering

Årsregnskapene holder ifølge Riksrevisjonen i all hovedsak god kvalitet. Kun ti virksomheter har fått modifisert revisjonsberetning for 2015, én av disse har ikke fått godkjent sitt regnskap for tredje år på rad.

De statlige regnskapsstandardene (SRS) er obligatoriske fra 2016 for virksomheter som velger å føre regnskapet etter periodiseringsprinsippet. For 2015 har det vært frivillig å velge mellom statlige regnskapsstandarder og andre regnskapsprinsipper, samt å velge om man allerede for 2015 vil forholde seg til

endringene som er foreslått for 2016 (tidlig anvendelse).

På tross av justering av de statlige regnskapsstandardene og oppfordring til tidlig anvendelse av endringene, har forholdsvis få virksomheter tatt dem i bruk. Av 240 regnskaper er bare 64 avlagt etter nye statlige regnskapsstandarder, hvorav to er gitt enkelte unntak fra standardene. Dette er uendret fra 2014. 12 virksomheter følger andre periodiserte regnskapsprinsipper, i hovedsak regnskapsloven. Dette er tre flere enn for 2014.

Riksrevisjonen støtter reformer som skal sikre bedre styringsinformasjon og mer åpenhet om offentlig pengebruk. Når flere virksomheter ikke tar i bruk de nye statlige regnskapsstandardene på tross av de justeringene som er gjort, kan dette ifølge Riksrevisjonen tyde på at virksomhetslederne opplever at et regnskap i tråd med de statlige regnskapsstandardene ikke gir relevant styringsinformasjon. Dette underbygges også av de undersøkelsene som er gjort av Børmer-utvalget. Riksrevisjonen er bekymret for at manglende bruk av regnskapet som styringsverktøy kan få betydning for kvaliteten av regnskapsrapporteringen.

De siste årene har flere departementer gjennomført organisasjonsendringer under sitt ansvarsområde. Gjennom revisjonen av regnskapene har Riksrevisjonen sett at prosessene med omorganiseringer og opprettelse av nye virksomheter i liten grad inkluderer spørsmål om og avklaringer av regnskapsrapporteringen. Dette påvirker virksomhetenes mulighet for å avlegge korrekte regnskap til rett tid. Riksrevisjonen mener at dette er uheldig.

Budsjett disponering

Det er en svak nedgang fra 2014 i antall vesentlige merknader til virksomhetenes budsjett disponering.

ring. Merknadene gjelder i hovedsak de samme forholdene som har gått igjen i Dokument 1 de siste årene: samfunnssikkerhet og beredskap, informasjonssikkerhet, kontraktstyring på vegsektoren og ytelser fra Nav.

1.1.1.2 MANGLENDE OBJEKTSIKKERHET GIR RISIKO FOR AT VIKTIGE SAMFUNNSFUNKSJONER SETTES UT AV SPILL I KRITISKE SITUASJONER

Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) har i sin risikorapport for 2016 framhevet svakheter i styringen av forebyggende sikkerhet på alle nivåer som den mest vesentlige sikkerhetsutfordringen vi står overfor i dag. Svakheter i lederforankring og styring av sikkerhetsarbeidet i et stort antall virksomheter kan få konsekvenser for virksomhetene og for nasjonal sikkerhet. Alle virksomheter må leve med en viss risiko, men det er avgjørende at virksomhetene har oversikt over hva de må beskytte og på hvilken måte dette bør gjøres.

I kjølvannet av terrorhendelsene 22. juli 2011 ble det satt i verk en rekke tiltak for å bedre sikkerheten og beredskapen i Norge. Blant annet skal politiet og Forsvaret ved bruk av sikringsstyrker sikre og beskytte utpekte eiendommer (objekter) når situasjonen tilsier det. I tillegg er det krav om at skjermingsverdige objekter hele tiden skal være beskyttet og sikret, for eksempel med fysiske stengsler og barrierer (permanent grunnsikring).

Riksrevisjonen ser det som svært alvorlig at Justis- og beredskapsdepartementet og Forsvarsdepartementet ikke har sørget for å styrke og bedre samarbeidet mellom politiet og Forsvaret om sikring og beskyttelse av utpekte eiendommer (objekter) ved bruk av sikringsstyrker. Viktige tiltak som skal sikre godt samarbeid og gode forberedelser, er ikke gjennomført. Det er derfor risiko for at verken politiet eller Forsvaret, sammen eller hver for seg, vil være i stand til å utøve tilstrekkelig beskyttelse og sikring av viktige objekter ved en trusselsituasjon. De to departementene har heller ikke sørget for at Politidirektoratet og Forsvaret har etablert en permanent grunnsikring for egne skjermingsverdige objekter i henhold til kravene i lov om forebyggende sikkerhetstjeneste (sikkerhetsloven) og forskrift om objektsikkerhet.

I tillegg konstaterer Riksrevisjonen at arbeidet med permanente sikkerhetstiltak for departementenes lokaler er forsinket og fortsatt ikke ferdig fra Kommunal- og moderniseringsdepartementets side. Denne saken ble tatt opp av Riksrevisjonen i Dokument 1 (2015–2016).

Revisjonsresultatene vedrørende politiets og Forsvarets arbeid med objektsikring er nedfelt i en egen rapport til Stortinget, som er gradert i henhold til sikkerhetsloven §§ 11 og 12.

1.1.1.3 DET ER MANGELFULLE STYRINGS- SYSTEMER FOR INFORMASJONSSIKKERHET I SENTRALE STATLIGE VIRKSOMHETER

Offentlige virksomheter er avhengig av ict-systemer i sin oppgaveløsning. Det er viktig for forvaltningen, næringslivet og borgerne at informasjonssystemene er sikre og stabile.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har det overordnede ansvaret for en styrket og mer helhetlig tilnærming til informasjonssikkerhet i statsforvaltningen.

Riksrevisjonen har over flere år tatt opp vesentlige svakheter ved informasjonssikkerheten i en rekke statlige virksomheter. Revisjonen for 2015 viser at dette fortsatt er et område med store utfordringer, selv for store og dataintensive statlige virksomheter. Riksrevisjonen finner det alvorlig at flere virksomheter også tidligere har fått merknader om svakheter ved informasjonssikkerheten. Svakheter ved informasjonssikkerheten i arbeids- og velferdsetaten, Brønnøysundregistrene, barne-, ungdoms- og familieetaten, Polarinstituttet, Havforskningsinstituttet, Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon og Veterinærinstituttet er omtalt i Riksrevisjonens dokument. I tillegg er det avdekket svakheter ved informasjonssikkerheten i flere andre virksomheter.

Statlige virksomheter skal i henhold til forskrift om elektronisk kommunikasjon med og i forvaltningen (eForvaltningsforskriften) § 15 ha en internkontroll på informasjonssikkerhetsområdet som baserer seg på anerkjente standarder for styringssystemer. Informasjonssikkerhet er et ledelsesansvar, og styringssystemet skal være et verktøy for ledelsen til å oppnå et tilfredsstillende sikkerhetsnivå i virksomheten. Revisjonen viser at virksomhetene i varierende grad har etablert et tilfredsstillende styringssystem for informasjonssikkerhet. Det er funnet svakheter ved ledelsesforankring og risikostyring, og det er mangler ved kontrollen av hvem som har tilgang til systemene og manglende oppfølging av bruken av tilgangene. Det er også mangelfull kontroll med hvilke dataprogrammer og datamaskiner som benyttes i virksomhetene.

Riksrevisjonen understreker at mangelfull styring og oppfølging av informasjonssikkerhet gir risiko for at sensitiv informasjon, også personopplysninger, kan komme på avveie og at viktige tjenester for samfunnet settes ut av funksjon.

1.1.1.4 DET ER IKKE GOD NOK OPPFØLGING AV INNENLANDS HELIKOPTERSIKKERHET

Styrket tilsyn er et av de mest effektive tiltakene for å forebygge ulykker og uønskede hendelser i luftfarten. For 2015 ble det bevilget midler til økt aktivitet innen innenlands helikoptervirksomhet. Til tross

for dette er det registrert en reduksjon av den operative tilsynsaktiviteten fra 2014 til 2015.

Riksrevisjonen finner det alvorlig at satsingen på økt helikoptersikkerhet ikke er blitt reflektert tydelig nok i Samferdselsdepartementets styring av Luftfartstilsynet. Riksrevisjonen viser til at antall operative tilsyn ble redusert, og at Luftfartstilsynet ikke har et helhetlig verktøy for dokumentasjon og oppfølging av avvik innen operativt tilsyn.

1.1.1.5 VARIERENDE KONTROLL MED KVALITETEN PÅ VEGNETTET KAN SVEKKE TRAFIKKSikkerheten

Det er en forutsetning for sikker og god vegstandard at driften av vegnettet er tilfredsstillende. Det er ifølge Riksrevisjonen kritikkverdig at Statens vegvesen i ulik grad følger opp kontraktsavvik overfor private entreprenører som er satt til å drifte vegnettet. Statens vegvesen påser ikke at avvik blir fulgt opp av entreprenørene, og behandler entreprenørene ulikt når det gjelder bruk av økonomiske sanksjoner ved gjentatte feil.

Riksrevisjonen påpeker videre at det mangler kostnadsoverslag ved bestilling av endringsarbeider. Dette øker etter Riksrevisjonens syn risikoen for at entreprenørene overfakturerer, slik at arbeidene blir dyrere enn nødvendig. Manglende kostnadsoverslag gjør det også vanskelig å sikre at disponeringen av bevilgningen er i tråd med Stortingets forutsetninger.

1.1.1.6 STATLIGE MIDLER GÅR TAPT SOM FØLGE AV AT UTESTÅENDE KRAV ETTER FEILUTBETALING AV TRYGDYTELSER FORELDES

Etterkontroll av utbetalte trygdeytelser er viktig for å avdekke feilutbetalinger fra Nav. Riksrevisjonen finner det sterkt kritikkverdig at betydelige midler går tapt som følge av at feilutbetaling av trygdeytelser ikke avdekkes, og at feilutbetalte ytelser ikke kreves tilbakebetalt før kravene foreldes.

Arbeids- og velferdsetaten etterkontrollerer i liten grad store inntektsavhengige ytelser og begrenser omfanget av saker som skal kontrolleres og behandles. Etaten har selv anslått at en gjennomgang av utbetalte uførepensjonsmidler i 2013 ville ha avdekket feilutbetalinger på om lag 190 mill. kroner. Av de feilutbetalingene som faktisk avdekkes, foreldes imidlertid betydelige beløp før etaten rekker å kreve dem tilbakebetalt. 272,5 mill. kroner ble konstatert foreldet i 2015. De tre siste årene er totalt krav om tilbakebetaling av 676 mill. kroner foreldet. Det er ifølge Riksrevisjonen også risiko for store mørketall.

1.1.1.7 VIRKSOMHETSREGNSKAP UNDER LANDBRUKS- OG MATDEPARTEMENTET HAR FOR TREDJE ÅR PÅ RAD STORE FEIL OG MANGLER

Riksrevisjonen finner det sterkt kritikkverdig at Veterinærinstituttets regnskap for tredje år på rad er beheftet med så vesentlige feil og mangler at Riksrevisjonen ikke kan uttale seg om regnskapet. Revisjonen har avdekket vesentlige svakheter i instituttets økonomistyring og internkontroll. Av den grunn gir ikke regnskapet pålitelig styringsinformasjon, noe som øker risikoen for at beslutninger blir tatt på feil grunnlag.

Departementene har ansvar for å sikre at underliggende virksomheter avlegger korrekte årsregnskaper. Et regnskap i tråd med gjeldende rammeverk er en forutsetning for at Riksrevisjonen skal kunne utøve sin konstitusjonelle oppgave med å kontrollere at bevilgede midler er benyttet i tråd med Stortingets vedtak og forutsetninger.

1.1.1.8 DET ER RISIKO FOR AT BARNES TRYGGHET OG OMSORGSBEHOV IKKE IVARETAS GODT NOK

Revisjonen viser at det er svakheter ved viktige ordninger som skal sikre barn omsorg og trygghet.

Barnebidrag skal sikre barnet underhold i de tilfellene der foreldrene ikke bor sammen. Revisjonen viser at over 16 000 barn ikke får det bidraget de har krav på. Nærmere 10 000 barn mottok under halvparten av det de har krav på, og hele 4 622 av disse fikk ikke noe bidrag utbetalt i det hele tatt. Riksrevisjonen finner det kritikkverdig at så mange barn ikke får de midlene de har krav på. Dette kan frata barna viktige muligheter.

Fosterhjem skal være en trygg havn for over 10 000 barn som ikke får nødvendig trygghet og omsorg hos sine foreldre. Bakgrunnen for dette kan være vold, rusmisbruk i hjemmet, eller at barn er kommet til Norge alene som flyktninger eller asylsøkere. Revisjonen viser at fosterforeldre får for lite tilbud om opplæring og veiledning for å sette dem i stand til å møte barn med spesielle behov. Opplæring, veiledning og oppfølging av fosterforeldre er av stor betydning for å sikre stabilitet og forutsigbarhet i barnas omsorgssituasjon. Revisjonsresultatene viser risiko for at spesielt sårbare barn ikke blir ivaretatt på en god nok måte.

1.2 Komiteens generelle merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jette F. Christensen, Are Helseth og lederen Martin Kolberg, fra Høyre, Erik Skutle og Michael Tetzschner, fra Fremskrittspartiet, Tom

E. B. Holthe og Helge Thorheim, fra Kristelig Folkeparti, Hans Fredrik Grøvan, fra Senterpartiet, Per Olaf Lundteigen, fra Venstre, Abid Q. Raja, fra Sosialistisk Venstreparti, Bård Vegar Solhjell, og fra Miljøpartiet De Grønne, Rasmus Hansson, viser til at Riksrevisjonen har revidert statsregnskapet og regnskapet for administrasjonen av Svalbard. Nytt av året er at det er avgitt revisjonsberetninger også for departementenes egne regnskaper.

Årets revisjon viser at det store flertallet av statens avlagte regnskaper har god kvalitet. Av til sammen 240 regnskaper har bare ti virksomheter fått modifisert revisjonsberetning for 2015, én av disse har ikke fått godkjent sitt regnskap for tredje år på rad.

De statlige regnskapsstandardene (SRS) som er obligatoriske fra 2016 har i liten grad blitt tatt i bruk på tross av oppfordring til tidlig anvendelse av endringene. Av 240 regnskaper er bare 64 avlagt etter nye statlige regnskapsstandarder, hvorav to er gitt enkelte unntak fra standardene. Komiteen støtter, i likhet med Riksrevisjonen, reformer som skal sikre bedre styringsinformasjon og mer åpenhet om offentlig pengebruk. Videre viser komiteen til at manglende bruk av regnskapet som styringsverktøy får betydning for kvaliteten av regnskapsrapporteringen.

Komiteen er enig med Riksrevisjonen i at regnskapsrapportering må inkluderes i prosessene i forbindelse med omorganiseringer og opprettelse av nye virksomheter, slik at korrekte regnskap blir lagt frem til rett tid.

Komiteen registrerer at det er færre antall vesentlige merknader til virksomhetenes budsjettdisponering enn i 2014, men vil understreke at det er alvorlig at merknadene nok en gang i hovedsak gjelder de samme forholdene som har gått igjen i Dokument 1 de siste årene: samfunnssikkerhet og beredskap, informasjonssikkerhet, kontraktstyring på vegsektoren og ytelser fra Nav.

Hovedfunn:

Riksrevisjonen viser til at manglende objektsikkerhet gir risiko for at viktige samfunnsfunksjoner settes ut av spill i kritiske situasjoner.

Riksrevisjonen har gjort følgende funn:

- Nasjonal sikkerhetsmyndighet fremhever at svakheter i styringen av forebyggende sikkerhet på alle nivåer er vår mest vesentlige sikkerhetsutfordring.
- Justis- og beredskapsdepartementet og Forsvarsdepartementet har ikke sørget for å styrke og bedre samarbeidet mellom politiet og Forsvaret, noe Riksrevisjonen finner svært alvorlig.

- Det er ikke sørget for god nok beskyttelse av viktige offentlige eiendommer med sikringsstyrker og permanent fysisk sikring av egne objekter.
- Det er risiko for at verken politiet eller Forsvaret, sammen eller hver for seg, vil være i stand til å utøve tilstrekkelig beskyttelse og sikring av viktige objekter ved en trusselsituasjon.
- Politidirektoratet og Forsvaret har heller ikke etablert en permanent grunnsikring for egne skjermingsverdige objekter i henhold til kravene i lov om forebyggende sikkerhetstjeneste (sikkerhetsloven) og forskrift om objektsikkerhet.
- Kommunal- og moderniseringsdepartementets tiltak for permanent grunnsikring av øvrige departementers lokaler er forsinket og fortsatt ikke ferdig.

Riksrevisjonen ser dette som svært alvorlig. Komiteen vil derfor bruke mer tid på Tillegg nr. 1 til Dokument 1 (2016–2017) Riksrevisjonens rapport om revisjon av politiets og Forsvarets objektsikring og legge frem en egen innstilling om denne saken på et senere tidspunkt.

Riksrevisjonen har over flere år tatt opp vesentlige svakheter ved informasjonssikkerheten i en rekke statlige virksomheter. Komiteen påpekte i behandlingen av Dokument 1 i fjor at den så alvorlig på avdekkede svakheter ved informasjonssikkerheten. Likevel viser revisjonen for 2015 at dette fortsatt er et område med store utfordringer, selv for store og dataintensive statlige virksomheter. Riksrevisjonen understreker at mangelfull styring og oppfølging av informasjonssikkerhet gir risiko for at sensitiv informasjon, også personopplysninger, kan komme på avveie og at viktige tjenester for samfunnet settes ut av funksjon.

Dette gjelder en rekke statlige virksomheter. Riksrevisjonen finner det alvorlig at flere virksomheter også tidligere har fått merknader om svakheter ved informasjonssikkerheten. Komiteen er enig med Riksrevisjonen og finner det alvorlig at Kommunal- og moderniseringsdepartementet, som ansvarlig for en overordnet og mer helhetlig tilnærming til informasjonssikkerhet i statsforvaltningen, ikke har fulgt dette opp.

Riksrevisjonen har funnet at det ikke er god nok oppfølging av innenlands helikoptersikkerhet. Riksrevisjonen finner det alvorlig at satsingen på økt helikoptersikkerhet ikke er blitt reflektert tydelig nok i Samferdselsdepartementets styring av Luftfartstilsynet. Komiteen er enig i dette.

Riksrevisjonen bemerker at varierende kontroll med kvaliteten på vegnettet kan svekke trafikksikkerheten. Sikker og god vegstandard forutsetter at driften av vegnettet er tilfredsstillende. Riksrevisjonen finner det kritikkverdig at Statens vegvesen i ulik

grad følger opp kontraktsavvik overfor private entreprenører som er satt til å drifte vegnettet. Likeledes at Statens vegvesen ikke påser at avvik blir fulgt opp av entreprenørene, og behandler entreprenørene ulikt når det gjelder bruk av økonomiske sanksjoner ved gjentatte feil.

Riksrevisjonen påpeker videre at det mangler kostnadsoverslag ved bestilling av endringsarbeider. Dette øker etter Riksrevisjonens syn risikoen for at entreprenørene overfakturerer, slik at arbeidene blir dyrere enn nødvendig. Manglende kostnadsoverslag gjør det også vanskelig å sikre at disponeringen av bevilgningen er i tråd med Stortingets forutsetninger. Komiteen er enig med Riksrevisjonen i dette.

Riksrevisjonen finner det sterkt kritikkverdig at betydelige midler går tapt som følge av at feilutbetaling av trygdeytelser ikke avdekkes, og at feilutbetalte ytelser ikke kreves tilbakebetalt før kravene foreldes. Komiteen er enig i dette. Det dreier seg om store beløp, og av de feilutbetalingene som faktisk avdekkes, foreldes betydelige beløp før etaten rekker å kreve dem tilbakebetalt. 272,5 mill. kroner ble konstatert foreldet i 2015.

Riksrevisjonen finner det sterkt kritikkverdig at Veterinærinstituttets regnskap for tredje år på rad er beheftet med så vesentlige feil og mangler at Riksrevisjonen ikke kan uttale seg om regnskapet. Komiteen er enig i dette og vil understreke at departementet har ansvar for at underliggende etater avgir korrekt regnskap og finner det kritikkverdig at Landbruks- og matdepartementet ikke har sørget for bedre oppfølging av Veterinærinstituttet.

Komiteen finner det bekymringsfullt at det er avdekket risiko for at barns trygghet og omsorgsbehov ikke ivaretas godt nok. Barnebidrag skal sikre barnet underhold i de tilfellene der foreldrene ikke bor sammen, og komiteen mener det er kritikkverdig at mange ikke får de barnebidragene de har krav på når foreldrene ikke bor sammen. Riksrevisjonens gjennomgang viser at over 16 000 barn ikke fikk det bidraget de hadde krav på i desember 2015, nær 10 000 fikk under halvparten og 4 622 av disse barna fikk ikke bidrag i det hele tatt. Komiteen er enig med Riksrevisjonen i at dette er kritikkverdig. Komiteen viser til at mange enslige foreldre er helt avhengige av bidrag for å få hverdagen til å gå opp. Komiteen vil understreke at barn som ikke får bidrag forskuttert av staten, lett kan bli del av statistikken over fattige barn, og at departementet snarest må gjennomgå bidragsordningen med sikte på at alle barn skal få sitt berettigede bidrag til rett tid.

Fosterhjem skal være en trygg havn for de 10 000 barna som befinner seg der. Riksrevisjonens gjennomgang har avdekket at fosterforeldre får for lite opplæring, veiledning og oppfølging i å ta vare på barn med spesielle behov. Komiteen vil understre-

ke at samfunnet har et særskilt ansvar for å ta vare på barn i særlig sårbare situasjoner og ber departementet gjennomgå hvordan de kan gi fosterforeldre bedre oppfølging.

2. Resultatet av revisjonen av departementene og underliggende virksomheter

2.1 Statsministerens kontor

2.1.1 Sammendrag

Regnskapet for 2015 for Statsministerens kontor viser 347 mill. kroner i utgifter og 22 mill. kroner i inntekter. 13 mill. kroner er overført til neste år.

Statsministerens kontor har ansvaret for én underliggende virksomhet.

Riksrevisjonen har ikke tidligere hatt merknader til Statsministerens kontor og har heller ikke vesentlige merknader for 2015.

2.1.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til at Riksrevisjonen heller ikke for 2015 har hatt merknader til Statsministerens kontor, og vil uttrykke tilfredshet med det. Komiteen har ingen øvrige merknader.

2.2 Arbeids- og sosialdepartementet

2.2.1 Sammendrag

Regnskapet for 2015 for Arbeids- og sosialdepartementet viser 414 899 mill. kroner i utgifter og 35 340 mill. kroner i inntekter. 540 mill. kroner er overført til neste år.

Departementet har ansvaret for ti virksomheter. En av virksomhetene, arbeids- og velferdsetaten, fikk vesentlige merknader for 2015. Arbeids- og velferdsetaten har fått vesentlige merknader de fem siste årene.

Arbeids- og sosialdepartementet har ansvar for områdene arbeidsmarked, arbeidsmiljø, pensjoner og velferd, og disponerer en stor andel av statsbudsjettet. Uførereformen trådte i kraft 1. januar 2015 med mål om at flere mottakere av uføretrygd skal få utnyttet sin restarbeidsevne og kombinere uføretrygd med arbeid. Departementet har også ansvaret for virksomheter som behandler betydelige mengder sensitiv informasjon, noe som krever høy oppmerksomhet og bevissthet om informasjonssikkerhet.

I Dokument 1 for 2014 omtalte Riksrevisjonen vesentlige mangler ved internkontroll og sikkerhet i arbeids- og velferdsetatens økonomisystem. Riksrevisjonen påpekte risiko for utilsiktede feil, misligheter og andre uautoriserte endringer i utbetalinger og regnskapsdata som følge av mangler ved tilgangsstyring, passord og sikkerhetslogger. I Innst. 169 S

(2015–2016) viser kontroll- og konstitusjonskomiteen til at god informasjonssikkerhet og internkontroll er spesielt viktig i komplekse systemer som håndterer et høyt antall transaksjoner og store beløp, slik som økonomisystemet i arbeids- og velferdsetaten. Komiteen understreker videre departementets ansvar for å følge opp etatens arbeid med informasjonssikkerhet. Riksrevisjonens oppfølging av saken i 2015 viser at etaten har gjennomført flere tiltak, og at flere av manglene er utbedret. Riksrevisjonen vil følge saken videre.

Det er i 2015 gjennomført en revisjon av styringssystemet for informasjonssikkerhet ved arbeids- og velferdsetaten, Statens pensjonskasse og Petroleumsstilsynet. Et styringssystem for informasjonssikkerhet skal gjennom systematisk internkontroll medvirke til at virksomheten velger riktige og nødvendige sikkerhetstiltak, og sørge for at de valgte løsningene blir evaluert og forbedret. Revisjonen viser at Statens pensjonskasse og Petroleumsstilsynet, som en del av virksomhetens internkontroll, i hovedsak har etablert et styringssystem for informasjonssikkerhet i samsvar med forskrift om elektronisk kommunikasjon med og i forvaltningen (eForvaltningsforskriften) § 15 og basert på anerkjente standarder.

Ny uføretrygd ble innført 1. januar 2015. Det nye regelverket er mer fleksibelt enn det gamle når det gjelder å kombinere arbeid og trygd, og innebærer at uføretrygden må justeres fortløpende, slik at den står i forhold til faktisk inntekt. Over 300 000 personer fikk som følge av det nye regelverket omregnet uførepensjonen til uføretrygd. Omregningen ble hovedsakelig foretatt ved automatisk konvertering. Riksrevisjonen har gjennomført kontroll av omregningen fra uførepensjon til uføretrygd og vurderer at omregningen i all hovedsak har vært i henhold til regelverket.

Ny felles ordning for arbeidsgivers rapportering om ansettelsesforhold og inntektsopplysninger til det offentlige (A-ordningen) ble innført fra 2015. Arbeids- og velferdsetaten har gjennom denne ordningen fått et nytt virkemiddel som gjør det mulig å ha raskere og mer effektive kontroller for å avdekke og korrigere utbetaling av stønad mot faktisk inntekt. Riksrevisjonen konstaterer at etaten ikke har utnyttet inntektsopplysningene fra A-ordningen til automatisk reduksjon av uføretrygd gjennom året. Endelig fastsettelse av uføretrygd for 2015 vil for de berørte brukerne derfor først skje gjennom etteroppgjøret høsten 2016. Riksrevisjonen vil følge saken videre.

Riksrevisjonen har følgende merknader til Arbeids- og sosialdepartementet for 2015:

- mangler i arbeids- og velferdsetatens arbeid med avdekking, behandling og innkreving av feilutbetalte ytelser
- svakheter i arbeids- og velferdsetatens arbeid med innkreving av barnebidrag
- vesentlige mangler i arbeids- og velferdsetatens styringssystem for informasjonssikkerhet
- mangelfull rapportering om resultater av tilskuddsordningen boligsosialt arbeid og ikke god nok koordinering av tilskuddsordninger på det boligsosiale området.

Riksrevisjonen anbefaler at Arbeids- og sosialdepartementet vurderer følgende tiltak:

- følge opp at arbeids- og velferdsetaten iverksetter tiltak for å avdekke feilutbetalte ytelser, og for å unngå at feilutbetalte ytelser blir foreldet
- påse at arbeids- og velferdsetaten benytter tilgjengelige virkemidler ved innkreving av feilutbetalte ytelser og barnebidrag
- fremme forslag til nye virkemidler for innkrevsarbeidet
- se til at arbeids- og velferdsetatens internkontroll og sikkerhet i ikt-systemene er i samsvar med kravene i eForvaltningsforskriften og basert på anerkjente standarder, økonomireglementet og etatens egne retningslinjer.

2.2.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til at Riksrevisjonens rapport om den årlige revisjonen og kontroll for budsjettåret 2014 påpekte vesentlige mangler ved internkontroll og sikkerhet i arbeids- og velferdsetatens økonomisystem. I Innst. 169 S (2015–2016) understreker komiteen departementets ansvar for å følge opp etatens arbeid med informasjonssikkerhet. Komiteen merker seg at Riksrevisjonens oppfølging av saken i 2015 viser at etaten har gjennomført flere tiltak, og at flere av manglene er utbedret. Komiteen merker seg at Riksrevisjonen vil følge saken videre.

Komiteen viser til rapportens omtale av mangler i arbeids- og velferdsetatens arbeid med avdekking, behandling og innkreving av feilutbetalte ytelser. Statlige midler går ifølge Riksrevisjonen tapt som følge av at krav etter feilutbetaling av trygdeytelser foreldes. Betydelige midler går tapt fordi feilutbetalinger ikke avdekkes og blir krevd tilbakebetalt før krav foreldes. Revisjonen viser at 272,5 mill. kroner er konstatert foreldet før innkreving i de feilutbetalingssakene som er behandlet i 2015. I tillegg har etaten for 2015 beregnet at 129 mill. kroner av de ubehandlede feilutbetalingssakene med stor sannsynlighet er foreldet. Omfanget av foreldede saker viser at saksbehandlingstiden er uakseptabelt lang. Komiteen vil understreke viktigheten av å sikre

seg mot feilutbetalte ytelser, samt at eventuelle feil avdekkes og behandles i tide. Komiteen mener arbeids- og velferdsetatens håndtering av feilutbetalte ytelser, slik det fremkommer i rapporten, kan bidra til å undergrave tilliten til trygdesystemet. Komiteen merker seg at arbeids- og velferdsetaten ved utgangen av 2015 har 2,54 mrd. kroner i utestående krav som gjelder feilutbetaling, og at det har vært en økning i utestående krav hvert år siden 2004. Komiteen er enig i Riksrevisjonens vurdering at det er sterkt kritikkverdig at Arbeids- og sosialdepartementet ikke har fulgt opp arbeids- og velferdsetatens arbeid godt nok til å sikre at feilutbetalte ytelser avdekkes og behandles i tide.

Komiteen viser til at Riksrevisjonen har merknad til at arbeids- og velferdsetaten ikke gjennomfører etterkontroller av store inntektsavhengige ytelser, og fremhever at etaten i 2015 besluttet ikke å gjennomføre inntektskontroller av ytelsen uførepensjon for inntekstårene 2013 og 2014, samt ikke å ferdigbehandle ca. 1 100 saker der det var avdekket feil. Komiteen merker seg at statsråden i sitt brev til Riksrevisjonen orienterer om at det er besluttet at etaten likevel skal behandle disse sakene, og at direktoratet forventer at sakene vil være ferdigbehandlet ved årsskiftet.

Komiteen konstaterer at det er betydelige utfordringer på feilutbetalingsområdet. Særlig gjelder dette etatens kapasitet til å gjennomføre etterkontroller og følge opp avdekkede feilutbetalinger. Komiteen merker seg at departementet har bedt arbeids- og velferdsetaten foreta en helhetlig gjennomgang av kjeden av prosesser på feilutbetalingsområdet. Komiteen forventer at gjennomgangen av arbeids- og velferdsetatens arbeid med avdekking, behandling og innkreving av feilutbetalte ytelser følges opp med konkrete tiltak, og komiteen ber regjeringen på egnet måte orientere Stortinget om innhold og fremdrift i arbeidet.

Komiteen viser til at Riksrevisjonen finner det kritikkverdig at Arbeids- og sosialdepartementet ikke har fulgt godt nok opp arbeids- og velferdsetatens arbeid med informasjonssikkerhet og internkontroll, og komiteen slutter seg til Riksrevisjonens vurderinger og konklusjoner slik det fremkommer i rapporten.

SVAKHETER I ARBEIDS- OG VELFERDSETATENS ARBEID MED INNKREVIING AV BARNEBIDRAG

Komiteen viser til at Riksrevisjonen har merknader knyttet til arbeids- og velferdsetatens arbeid med innkreving av barnebidrag. Riksrevisjonen mener det er en risiko for at barns trygghet og omsorgsbehov ikke ivaretas godt nok. Mange får ikke de barnebidragene de har krav på når foreldrene ikke bor sammen, og i desember 2015 fikk over 16 000

barn ikke det bidraget de har krav på. Nær 10 000 fikk under halvparten av det de har krav på og 4 622 av disse fikk ikke noe bidrag.

Komiteen merker seg at det i særlig grad er utfordringer der bidragspliktig er bosatt i utlandet eller er selvstendig næringsdrivende, mens revisjonen vurderer at arbeids- og velferdsetaten i stor grad benytter tilgjengelige virkemidler der den bidragspliktige bor i Norge.

Komiteen viser til at Riksrevisjonen finner det kritikkverdig at Arbeids- og sosialdepartementet ikke har fulgt godt nok opp at arbeids- og velferdsetaten benytter de virkemidlene som er tilgjengelig for innkreving av barnebidrag. Riksrevisjonen finner det også kritikkverdig at departementet ikke har avklart mulige nye virkemidler som skal sikre barnets rettslige krav på underhold. Komiteen vil her bemerke at vi i disse sakene har å gjøre med barn som ikke får sine rettmessige bidrag, og det er en sårbar gruppe som her blir lidende som følge av feil. Komiteen mener departementet burde håndtert disse sakene med et langt større alvor enn hva tilfellet har vært. Komiteen mener det er kritikkverdig at Arbeids- og sosialdepartementet ikke har fulgt godt nok opp at arbeids- og velferdsetaten benytter de virkemidlene som er tilgjengelig for innkreving av barnebidrag. Komiteen finner det også kritikkverdig at departementet ikke har avklart mulige nye virkemidler som skal sikre barnets rettslige krav på underhold.

Komiteen er av den oppfatning at man bør ta i bruk flere og nye virkemidler for å sikre at ikke barn blir lidende på grunn av manglende bidragsbetaling fra foresatt. Bidragsforskudd er en ordning som i dag sikrer utbetaling av et fast beløp fra staten til de barna som staten har et innkrevingsansvar for, hvor barnets forsørger har en inntekt under kr 489 000.

Komiteen er av den oppfatning at regjeringen bør vurdere nye tiltak som gjør at flere kan motta bidragsforskudd enten ved at inntektsgrensen økes vesentlig, eller ved at man gir alle barn staten har et innkrevingsansvar for rett til bidragsforskudd. Når nærmere 5 000 barn ikke får bidraget de har krav på i det hele tatt, og det dobbelte får kun halvparten av det de har krav på, er komiteen av den oppfatning at dette setter mange i en situasjon som kan bidra til økt barnefattigdom, og som kunne vært unngått gjennom bruk av nye regler og rammeverk for utbetaling av bidragsforskudd.

Det er etter komiteens oppfatning viktig at statsråden følger tett opp arbeids- og velferdsetatens arbeid på dette området, og vurderer behovet for å kunne ta i bruk egnede og nye virkemidler som gjør at barn ikke urettmessig blir skadelidende, og at staten gjennomfører en effektiv og formålstjenlig innkrevingspraksis overfor de som unndrar seg det økonomiske forsørgerbidraget.

Komiteen viser til at den i brev av 18. november 2016 til arbeids- og sosialministeren stilte spørsmål om hva som er årsaken til at barn ikke mottar barnebidrag de har krav på. Arbeids- og sosialministeren svarte i brev av 1. desember 2016. Komiteen henvendte seg også til arbeids- og sosialministeren 7. desember 2016 med tillegsspørsmål som ble besvart i svarbrev av 8. desember 2016. Brevene følger som vedlegg til innstillingen.

Komiteen viser til svar fra arbeids- og sosialministeren hva gjelder kostnadsberegning av bidragsforskudd, mottatt i brev til komiteen datert 8. desember 2016.

Komiteen viser til at det er foretatt beregninger som viser kostnader som påløper dersom alle fikk bidragsforskudd, samt beregning av kostnad dersom en setter beløpsgrensen på inntekt til eksempelvis kr 800 000.

Komiteen viser til beregningene i statsrådets svar som viser netto merutgifter i størrelsesorden 40–50 mill. kroner ved innføring av bidrag til alle, samt netto utgifter i størrelsesorden 30–40 mill. kroner dersom en setter beløpsgrense på inntekt ved kr 800 000. Komiteen merker seg at anslagene er forbundet med meget stor usikkerhet.

Komiteen mener regjeringen må igangsette et arbeid for å sikre et mer rettferdig system, enten ved at flere kan motta bidragsforskudd ved at inntektsgrensen økes vesentlig, eller ved at man gir alle barn staten har et innkrevingsansvar for, rett til bidragsforskudd.

Komiteen fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere regelverket for utbetaling av bidragsforskudd med formål å sikre et mer rettferdig system, samt utrede nye ordninger som sikrer at flere kan motta bidragsforskudd, og komme tilbake til Stortinget med forslag som gjør at barn ikke blir skadelidende ved manglende foreldrebidrag.»

2.3 Barne- og likestillingsdepartementet

2.3.1 Sammen drag

Regnskapet for 2015 for Barne- og likestillingsdepartementet viser 56 556 mill. kroner i utgifter og 2 173 mill. kroner i inntekter. 143 mill. kroner er overført til neste år.

Departementet har ansvaret for ti virksomheter. To av disse har fått vesentlige merknader for 2015: barne-, ungdoms- og familieetaten og Forbrukerrådet. Barne-, ungdoms- og familieetaten har fått vesentlige merknader de siste fem årene.

Barne- og likestillingsdepartementet har det overordnede ansvaret for det statlige barnevernet. Departementet har videre det overordnede ansvaret for oppfølging og tiltak som sikrer at barn og ung-

dom har gode oppvekst- og levekår, blant annet tiltak for å bekjempe barnefattigdom og vold i nære relasjoner. Andre viktige ansvarsområder er å sikre tiltak for enslige mindreårige asylsøkere under 15 år, samt bidra til trygge rammer for familiene og et mer likestilt samfunn med like rettigheter. En viktig forutsetning for å nå målene innenfor departementets ansvarsområder er samarbeid og samordning med kommunene og andre sektormyndigheter.

Riksrevisjonen har følgende merknader til Barne- og likestillingsdepartementet for 2015:

- mangelfull opplæring og veiledning av fosterforeldre
- styringssystem for informasjonssikkerhet i Bufetat gir ikke god nok styring og kontroll med beskyttelse av sensitiv informasjon om barn.

Riksrevisjonen anbefaler at Barne- og likestillingsdepartementet vurderer følgende tiltak:

- konkretisere hva som er nødvendig opplæring og veiledning av fosterforeldre
- følge opp at Bufetat har systemer og rutiner som sikrer at fosterforeldre får den opplæringen og veiledningen de har behov for
- følge opp at Bufetat iverksetter tiltak som sikrer at styringssystemet for informasjonssikkerhet er i samsvar med eForvaltningsforskriften § 15 og anerkjente standarder.

2.3.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til at to virksomheter under Barne- og likestillingsdepartementet har fått vesentlige merknader for 2015. Merknadene til Forbrukerrådet gjelder modifisert beretning som følge av brudd på statlige regnskapsstandarder. Merknadene knyttet til Barne-, ungdoms-, og familieetaten (Bufetat) gjelder mangelfull opplæring og veiledning av fosterforeldre og behov for bedre beskyttelse av sensitiv informasjon om barn.

Komiteen viser til at Bufetat har vært en gjenganger blant etatene som har fått vesentlige merknader, men at merknadene de siste årene gjelder forskjellige forhold som etaten har ordnet opp i når dette har kommet opp. Komiteen forventer at de forhold som Riksrevisjonen har påpekt for regnskapsåret 2015 også blir ordnet opp i.

Komiteen har for øvrig merket seg at det som følge av Stortingets behandling av Meld. St. 17 (2015–2016) Trygghet og omsorg – Fosterhjem til barnets beste, nå er innført et krav om at alle fosterforeldre må gjennomgå grunnopplæring og at departementet nå arbeider for å følge opp dette.

2.4 Finansdepartementet

2.4.1 Sammen drag

Regnskapet for 2015 for Finansdepartementet viser 107 121 mill. kroner i utgifter og 1 026 636 mill. kroner i inntekter. 760 mill. kroner er overført til neste år.

Finansdepartementets ansvarsområde omfatter seks regnskaper i tillegg til departementets eget regnskap. Ingen virksomheter under Finansdepartementet har fått vesentlige merknader for 2015.

Finansdepartementet har ansvaret for å planlegge og iverksette den økonomiske politikken, overvåke finansmarkedene og samordne arbeidet med statsbudsjettet.

Regjeringen gjennomførte i 2015 en reform for helhetlig skatte- og avgiftsforvaltning for å styrke arbeidet mot svart økonomi og bedre grensekontrollen. Omorganiseringen skal bidra til forenkling for innbyggere og næringsliv, og redusere ressursbruken i etatene. Direktoratet for økonomistyring (DFØ) og Statistisk sentralbyrå har også gjennomført omorganiseringer i 2015.

Riksrevisjonen har i 2015 gjennomført en etterlevesrevisjon av internkontrollen i DFØs regnskapstjenester. Revisjonen viser at DFØ har gjennomført flere viktige forbedringstiltak innen informasjonssikkerhet i forbindelse med omorganiseringen av virksomheten i 2015. Det er imidlertid pekt på noen forhold i avtalene og rutineene som gjør det vanskelig å se at ansvars- og arbeidsdelingen mellom virksomheten og tjenesteyter er tydelig nok. Det foreligger i dag få konkrete krav til leveranser av lønns- og regnskapstjenester til statlige virksomheter ut over økonomiregelverket i staten. Riksrevisjonen har derfor tatt opp om ikke god praksis fra blant annet privat sektor også bør legges til grunn for avtaleverket og oppdragsutførelsen mellom statlige virksomheter. Riksrevisjonen er etter dialog med Finansdepartementet kjent med at DFØ, som regelverksforvalter, vil vurdere om ny standard for god regnskapsføringsskikk i privat sektor kan være egnet som kilde til videreutvikling av internkontrollen, blant annet på områdene arbeidsdeling og tydeliggjøring av ansvar.

Riksrevisjonen har ingen vesentlige merknader til Finansdepartementet for 2015.

2.4.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til at Riksrevisjonen ikke har vesentlige merknader til Finansdepartementet for 2015, og vil uttrykke tilfredshet med det. Komiteen har ingen øvrige merknader.

2.5 Forsvarsdepartementet

2.5.1 Sammen drag

Regnskapet for 2015 for Forsvarsdepartementet viser 45 339 mill. kroner i utgifter og 6 429 mill. kroner i inntekter. 759 mill. kroner er overført til neste år.

Departementet har ansvaret for fire virksomheter. Forsvaret har fått vesentlige merknader for 2015. Forsvaret har fått vesentlige merknader de siste fem årene.

Forsvarsdepartementet har ansvar for utforming og iverksettelse av norsk sikkerhets- og forsvarspolitik. Forsvarssektorens grunnleggende oppdrag er å forsvare Norge og sikre nasjonal selvstendighet.

Riksrevisjonen har i 2015 gjennomført en etterlevesrevisjon av avhending av militært materiell i Forsvaret. Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité har avholdt to høringer om eksport av brukt materiell fra Forsvaret, én om videresalg av marinefartøyer 30. april 2015 og én om avhending av brukt/utrangert forsvarsmateriell 26.–27. november 2015. Det er utarbeidet to innstillinger i saken, Innst. 213 S (2015–2016) og Innst. 213 S Tillegg 1 (2015–2016). I behandlingen av innstillingene i møte 26. mai 2016 fattet Stortinget følgende vedtak:

«Stortinget ber Riksrevisjonen om å gjennomgå hele salgsprosessen vedrørende salg av de to F-5 jagerflyene som er omtalt i sluttrapporten til Forsvarsdepartementets internrevisjon (FD Led IR), datert 11. april 2016.»

Riksrevisjonens funn og vurderinger fra etterlevesrevisjonen i 2015 vil bli inkludert i Riksrevisjonens rapport om salg av de to F-5 jagerflyene. Regjeringen vedtok i 2015 en omorganisering av Forsvaret ved å etablere en egen etat – Forsvarsmateriell – fra 1. januar 2016. Dette er gjort for å styrke den strategiske styringen av materiellinvesteringer og materiellforvaltning i forsvarssektoren. Den nye etaten er i hovedsak skilt ut og overført fra Forsvarets logistikkorganisasjon. Forsvarsmateriell er direkte underlagt Forsvarsdepartementet og er organisert som et ordinært statlig forvaltningsorgan. På grunn av utfordringer med å føre et selvstendig årsregnskap for Forsvarsmateriell, har Forsvarsdepartementet søkt Direktoratet for økonomistyring (DFØ) om en rekke unntak fra sentrale bestemmelser i det statlige økonomiregelverket. DFØ har gitt unntak, men forutsetter at økonomiregelverket blir etterlevd fra og med regnskapsåret 2018.

Riksrevisjonen har tidligere tatt opp svakheter ved Forsvarets styring og kontroll av tilganger i økonomisystemet SAP, samt serveren og databasen som økonomisystemet er installert på, jf. Dokument 1 (2014–2015), Innst. 130 S (2014–2015). Revisjonen i 2015 viser at Forsvaret har forbedret styringen av

tilganger i SAP. Riksrevisjonen forutsetter at Forsvaret fortsetter arbeidet med forbedringer på området.

Riksrevisjonen har følgende merknader til Forsvarsdepartementet for 2015:

- Vesentlige svakheter i Forsvarets og politiets objektsikring.

Riksrevisjonens undersøkelse av Forsvarets og politiets objektsikring er gradert informasjon og er rapportert særskilt til Stortinget i eget tillegg til Dokument 1 (2016–2017). Riksrevisjonens anbefalinger om Forsvarets og politiets objektsikring inngår i den graderte rapporten.

2.5.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til at Forsvaret, i likhet med politiet, har fått vesentlige merknader for svakheter knyttet til grunnsikringen av egne skjermingsverdige objekter og bruk av sikringsstyrker til å sikre og beskytte utpekte eiendommer (objekter) når situasjonen tilsier det. Komiteen viser til at Riksrevisjonen ser svært alvorlig på at Justis- og beredskapsdepartementet og Forsvarsdepartementet ikke har sørget for å styrke og bedre samarbeidet på dette området som både instruksene om sikring og beskyttelse av objekter ved bruk av sikringsstyrker fra Forsvaret og politiet krever, og som Stortinget har forutsatt i kjølvannet av terrorhendelsen 22. juli 2011.

Komiteen viser til at etter Riksrevisjonens mening er det sannsynlighet for at verken politiet eller Forsvaret, sammen eller hver for seg, vil være i stand til å utøve tilstrekkelig beskyttelse av viktige objekter når trusselsituasjonen tilsier det.

Komiteen har besluttet å behandle rapporten om svakheter ved Forsvarets og politiets sikring av skjermingsverdige objekter i en egen innstilling til Stortinget senere.

Komiteen viser videre til at Forsvaret har etablert en egen etat – Forsvarsmateriell – som skal forestå materiellinvesteringer og materiellforvaltning i forsvarsektoren. Virksomheten er direkte underlagt Forsvarsdepartementet og er organisert som et ordinært statlig forvaltningsorgan. På grunn av utfordringer med å føre et selvstendig årsregnskap har Forsvarsmateriell fått en rekke unntak fra økonomireglementet. Komiteen forventer at økonomireglementet blir etterlevd fra og med regnskapsåret 2016.

Komiteen viser for øvrig til at Riksrevisjonen har gjennomført en etterlevelsesrevisjon av avhending av militært materiell, og at denne vil bli inkludert i Riksrevisjonens rapport om salgsprosessen av to F-5 jagerfly som Stortinget har bedt Riksrevisjonen om å gjennomføre.

2.6 Helse- og omsorgsdepartementet

2.6.1 Sammendrag

Regnskapet for Helse- og omsorgsdepartementet viser 177 482 mill. kroner i utgifter og 9 053 mill. kroner i inntekter. 223 mill. kroner er overført til neste år.

Departementets ansvarsområde omfatter 16 regnskaper. Fire virksomheter under departementet har fått vesentlige merknader for 2015: Bioteknologirådet, Fond for privat helsetjeneste, Norsk pasientskadeerstatning og Statens strålevern. Bioteknologirådet fikk også vesentlige merknader i 2013.

Helse- og omsorgsdepartementets ansvarsområde omfatter blant annet folkehelsearbeid, primærhelsetjenesten i kommunene, spesialisthelsetjenesten, tannhelsetjenesten, hjelp til personer med psykiske lidelser og helsetjenester til rusmiddelavhengige.

Helse- og omsorgsdepartementet startet i 2015 arbeidet med å omorganisere helseforvaltningen for å legge til rette for en mer effektiv og brukerorientert helseforvaltning som sikrer at samfunnets ressurser utnyttes på en best mulig måte. Omorganiseringen trådte i kraft 1. januar 2016 og medfører at antall underliggende virksomheter reduseres fra 13 til 8.

Riksrevisjonen hadde i Dokument 1 (2014–2015) vesentlige merknader til regnskapene for 2014 til fire virksomheter under Helse- og omsorgsdepartementet, og vurderte det som sterkt kritikkverdig at departementet ikke har fulgt opp regnskapsrapporteringen for underliggende virksomheter godt nok i 2014. Riksrevisjonen kunne blant annet ikke uttale seg om avlagte årsregnskap for Helsedirektoratet og Nasjonalt folkehelseinstitutt.

Kontroll- og konstitusjonskomiteen uttrykte i Innst. 169 S (2015–2016) at komiteen ser svært alvorlig på at departementets oppfølging har vært mangelfull. Videre fant komiteen det utilfredsstillende at departementet ikke har lyktes i å få underliggende virksomheter til å rapportere relevant og pålitelig regnskapsinformasjon, og at Riksrevisjonen dermed ikke har kunnet uttale seg om avlagte årsregnskap for Helsedirektoratet og Nasjonalt folkehelseinstitutt. Alvoret understrekes av det faktum at bare Helsedirektoratets årsbudsjett er på ca. 40 mrd. kroner. Budsjettet er i offentlig sektor det sentrale styringsverktøy, slik at manglende oversikt også representerer en usikkerhet om måloppnåelse og forsvarlig ressursanvendelse. Komiteen understreket videre at manglene reduserer Riksrevisjonens mulighet til å utføre sine lovpålagte oppgaver, og imøteser at forholdet bringes i orden raskest mulig.

Helse- og omsorgsdepartementet har i 2015 fulgt opp Riksrevisjonens anbefaling om å gjennomføre tiltak for å sikre at det rapporteres fullstendig og pålitelig regnskapsinformasjon.

Riksrevisjonen gjennomførte i 2015 en revisjon for å vurdere omfanget av urettmessige helserefusjoner utbetalt av Helsedirektoratet. Det ble utbetalt til sammen ca. 33,6 mrd. kroner i refusjonsutgifter i 2015. En viktig del av Riksrevisjonens undersøkelse var å gjennomføre analyse av utbetalingene basert på sammenstilling av relevante data. Analysen kunne ikke gjennomføres på grunn av forsinkelser i avleveringen av finansielle data og fordi det var vesentlige feil og mangler ved det som ble levert. Riksrevisjonen kan dermed ikke utelukke at det forekommer vesentlig misbruk av midlene.

Riksrevisjonen har følgende merknader til Helse- og omsorgsdepartementet for 2015:

- dårlig framdrift i arbeidet med hensiktsmessige sanksjoner mot misbruk av blåreseptordningen
- manglende rapportering om resultater av tilskuddsordningen for kommunalt rusarbeid og svakheter i koordinering av tilskuddsregelverk.

Riksrevisjonen anbefaler at Helse- og omsorgsdepartementet vurderer følgende tiltak:

- etablerer hensiktsmessige sanksjoner mot misbruk av blåreseptordningen.

2.6.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til at regnskapet for Helse- og omsorgsdepartementet viser 177 482 mill. kroner i utgifter og 9 053 mill. kroner i inntekter. 223 mill. kroner er overført til neste år. Fire virksomheter under departementet har fått vesentlige merknader for 2015: Bioteknologirådet, Fond for privat helsetjeneste, Norsk pasientskadeerstatning og Statens strålevern. Bioteknologirådet fikk også vesentlige merknader i 2013.

Komiteen viser til at Helse- og omsorgsdepartementet i 2015 fulgte opp Riksrevisjonens anbefaling om å gjennomføre tiltak for å sikre at det rapporteres fullstendig og pålitelig regnskapsinformasjon, og er tilfreds med at dette er blitt gjort.

Komiteen viser også til at det er påpekt manglende rapportering om resultater av tilskuddsordningen for kommunalt rusarbeid og svakheter i koordineringen av tilskuddsregelverk, og forventer at departementet ordner opp i disse forholdene på en egnet måte.

Komiteen viser videre til at Riksrevisjonen anbefaler Helse- og omsorgsdepartementet å etablere hensiktsmessige sanksjoner mot misbruk av blåreseptordningen, og forventer at departementet nå arbeider for å følge opp dette i tråd med det Riksrevisjonen anbefaler.

2.7 Justis- og beredskapsdepartementet

2.7.1 Sammendrag

Regnskapet for 2015 Justis- og beredskapsdepartementet viser 35 593 mill. kroner i utgifter og 5 644 mill. kroner i inntekter. 698 mill. kroner er overført til neste år.

Departementets ansvarsområde omfatter 19 regnskaper i tillegg til departementets eget regnskap. En virksomhet under departementet har fått vesentlige merknader for 2015: Politidirektoratet. Politidirektoratet har fått vesentlige merknader de fem siste årene.

Justis- og beredskapsdepartementet har en samordningsrolle og et pådriveransvar for samfunnssikkerhet og beredskap i sivil sektor. Dette innebærer at departementet skal sikre at myndighetenes arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap er koordinert og helhetlig på tvers av sektorgrensene. Departementet har også ansvar for kriminalitetsbekjempelse og kriminalomsorg, innvandring og integrering, domstoler, lovarbeid og polarområdene.

Riksrevisjonen har tatt opp med Justis- og beredskapsdepartementet Politidirektoratets utfordringer med styring og kontroll av økonomiforvaltningen i politi- og lensmannsetaten. I Justis- og beredskapsdepartementets hovedinstruks for økonomi- og virksomhetsstyring for politiet framgår det at politidirektøren er virksomhetsleder i politi- og lensmannsetaten, med overordnet ansvar for ledelse og oppfølging av politidistriktene og særorganene.

Stortinget fattet vedtak om iverksetting av nærpolitireformen 10. juni 2015. Reformen innebærer en reduksjon til 12 nye politidistrikter, og omleggingen til de nye distriktene skal skje fortløpende fra 2016. Riksrevisjonen har forventninger til at Justis- og beredskapsdepartementet sørger for at det etableres systemer og rutiner i Politidirektoratet som sikrer at regnskapsrapporteringen er i henhold til kravene i økonomiregelverket for staten.

Riksrevisjonen påpekte i Dokument 1 for 2014 alvorlige svakheter i prosessen for saksbehandling og utstedelse av biometriske pass i politi- og lensmannsetaten. Det var også vesentlige mangler i etterlevelsen av relevante lover og regler. Kritikken omfattet informasjonssikkerhet, internkontroll, identitetskontroll, sporbarhet, etterkontroll og opplæring.

I Innst. 169 S (2015–2016) uttrykte kontroll- og konstitusjonskomiteen at den ser svært alvorlig på at det ikke er etablert tilfredsstillende sikkerhet og kontroll med prosessen for saksbehandling og utstedelse av biometriske pass. Komiteen ser videre med bekymring på at Norge kommer dårligst ut av en parallellrevisjon med fem andre land – Belgia, Latvia, Litauen, Portugal og Sveits. Denne var et ledd i arbeidet med å forebygge kriminalitet og terrorisme. Ko-

miteen ba Riksrevisjonen om å følge opp dette i kommende revisjon.

Riksrevisjonens oppfølging av saken i 2015 viser at Justis- og beredskapsdepartementet har hatt tett kontakt med Politidirektoratet for å påse at etaten gjennomfører nødvendige tiltak for å etablere tilfredsstillende sikkerhet og kontroll med prosessen for saksbehandling, produksjon og biometriske pass. Det er gjennomført flere strakstiltak. Blant annet er utstedelsen av pass innlemmet i virksomheten til direktoratets tilsynsenhet. Det er gjennomført seks tilsyn høsten 2015 og hittil ett i 2016. Videre er arbeidet med ny styringsmodell for passutstedelsen utvidet til å omfatte flere forhold, for eksempel tilgangsstyring, sikring av lokaler og krav til ansatte. Riksrevisjonen vil følge saken videre.

Riksrevisjonen påpekte vesentlige feil og mangler i Kriminalomsorgsdirektoratets årsregnskap for 2014. Påpekte feil og mangler er i stor grad rettet opp, og kvaliteten på regnskapet for 2015 er vesentlig forbedret.

Riksrevisjonen har følgende merknader til Justis- og beredskapsdepartementet for 2015:

- Vesentlige svakheter i Politidirektoratets og Forsvarets objektsikring.

Riksrevisjonens undersøkelse av Forsvarets og politiets objektsikring er gradert informasjon og er rapportert særskilt til Stortinget i eget tillegg til Dokument 1 (2016–2017).

Riksrevisjonens anbefalinger om politiets og Forsvarets objektsikring inngår i den graderte rapporten.

2.7.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til de generelle merknader om Dokument 1 og Riksrevisjonens merknader vedrørende vesentlige svakheter i Politidirektoratets og Forsvarets objektsikring.

Komiteen vil særlig påpeke følgende merknad fra Riksrevisjonen:

«Etter Riksrevisjonens mening er det sannsynlig for at verken politiet eller Forsvaret, sammen eller hver for seg, vil være i stand til å utøve tilstrekkelig beskyttelse av viktige objekter når en trusselsituasjon tilsier det».

Komiteen vil komme tilbake til behandling av Riksrevisjonens rapport om revisjon av politiets og Forsvarets objektsikring, jf. tillegg nr. 1 til Dokument 1 (2016–2017), og legge frem en egen innstilling om denne saken på et senere tidspunkt.

2.8 Klima- og miljødepartementet

2.8.1 Sammendrag

Regnskapet for 2015 for Klima- og miljødepartementet viser 8 323 mill. kroner i utgifter og 345 mill. kroner i inntekter. 246 mill. kroner er overført til neste år.

Departementets ansvarsområde omfatter åtte regnskaper i tillegg til departementets eget regnskap. Norsk Polarinstitutt har fått vesentlige merknader i 2015.

Klima- og miljødepartementet skal utvikle og gjennomføre egne tiltak og være pådriver overfor ulike sektormyndigheter. Blant hovedoppgavene er å fremme miljøtiltak og forhindre forurensning gjennom forvaltning av svært mange lovverk, ulike underliggende virksomheter og utstrakt bruk av tilskudd til både statlige og kommunale aktører. Departementet har også ansvar for å samordne regjeringens klima- og miljøpolitiske mål og å følge opp at klima- og miljøpolitikken gir forventede resultater.

Riksrevisjonen kritiserte i 2014 Klima- og miljødepartementets tilskuddsforvaltning. Revisjonen viste at det var mangler ved tilskuddsforvaltningen i departementet og Riksantikvaren. Kravene til tilskuddsforvaltningen og departementets oppfølging av underliggende virksomheter var i flere tilfeller ikke etterlevd. Kontroll- og konstitusjonskomiteen framhevet at tilskudd er et viktig virkemiddel for å oppnå departementets mål. Komiteen viste i sin behandling til at dersom statlige virksomheter ikke har systemer og en praktisering av slike ordninger, er det alvorlig, jf. Innst. 169 S (2015–2016).

Felles retningslinjer for tilskuddsforvaltningen er under utarbeidelse, og departementet har bedt Riksantikvaren om å forbedre tilskuddsforvaltningen.

Riksrevisjonen har følgende merknader til Klima- og miljødepartementet for 2015:

- svakheter ved styringssystemet for informasjonssikkerhet i Norsk Polarinstitutt.

Riksrevisjonen anbefaler at Klima- og miljødepartementet vurderer følgende tiltak:

- påse at Norsk Polarinstitutt får på plass et tilfredsstillende styringssystem for informasjonssikkerhet.

2.8.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til at Norsk Polarinstitutt har fått vesentlige merknader for 2015. Dette har sammenheng med en svak etterlevelse av forskrift av 25. juni 2004 nr. 988 (eForvaltningsforskriften).

Komiteen vil bemerke at eForvaltningsforskriften kommer til anvendelse for alle offentlige or-

ganer. Det er klart at Norsk Polarinstitutt er et slikt organ, og at forskriften derfor kommer til anvendelse her. Komiteen merker seg at Riksrevisjonen har funnet at eForvaltningsforskriftens regler ikke er fulgt på en tilfredsstillende måte. Det er særlig påpekt at

«Norsk Polarinstitutt ... ikke [har] etablert et tilfredsstillende styringssystem for informasjonssikkerhet som er i samsvar med eForvaltningsforskriften og basert på anerkjente standarder for informasjonssikkerhet».

Komiteen påpeker at dette er et brudd på eForvaltningsforskriften § 15 om internkontroll på informasjonssikkerhetsområdet. Da det ikke kan herske tvil om hva slike internkontrollsystemer skal inneholde, og da reglene langt fra er nye (de har vært i kraft siden 1. juli 2004), mener komiteen at det er kritikkverdig – tatt i betraktning av den økende interesse for nordområdene som har vært vist fra en lang rekke land – at verken departementet eller instituttet har innsett sårbarheten i systemet med de muligheter for «industrispionasje» som følger av ev. lave eller manglende tekniske barrierer. Systemet må derfor komme på plass snarest mulig.

2.9 Kommunal- og moderniseringsdepartementet

2.9.1 Sammendrag

Regnskapet for 2015 for Kommunal- og moderniseringsdepartementet viser 197 408 mill. kroner i utgifter og 17 545 mill. kroner i inntekter. 1 310 mill. kroner er overført til neste år.

Departementets ansvarsområde omfatter 30 regnskaper i tillegg til departementets eget regnskap. Syv virksomheter under departementet har fått vesentlige merknader for 2015: Departementets sikkerhets- og serviceorganisasjon, Fylkesmannen i Buskerud, Fylkesmannen i Hedmark, Fylkesmannen i Rogaland, Fylkesmannen i Troms, Fylkesmannen i Vest-Agder og Husleietvistutvalget.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvaret for et omfattende reformarbeid i offentlig sektor og for sentrale statlige forvaltningsområder. Reformarbeidet omfatter blant annet strukturendringer i kommunal- og fylkeskommunal organisering, og effektiviseringsgrep gjennom statlig forvaltningspolitikk.

I Dokument 1 (2010–2011) tok Riksrevisjonen opp svakheter ved tidligere Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementets oppfølging av samordningsansvaret for arbeidet med informasjonssikkerhet i statsforvaltningen. Senere har Riksrevisjonen rapportert om svak framdrift i arbeidet for en styrket og mer helhetlig tilnærming til informasjonssikkerhet i statsforvaltningen, jf. Dokument 1 (2014–

2015) og (2015–2016). Handlingsplan for informasjonssikkerhet i statsforvaltningen forelå i september 2015. I Innst. 169 S (2015–2016) ber kontroll- og konstitusjonskomiteen om at Riksrevisjonen undersøker hvorvidt handlingsplanen blir fulgt opp i praksis.

Etablering av styringssystem for informasjonssikkerhet i statlige virksomheter er ett av flere tiltak i Kommunal- og moderniseringsdepartementets Handlingsplan for informasjonssikkerhet i statsforvaltningen 2015–2017. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har til nå ingen oppdatert oversikt over i hvilken grad det er etablert styringssystem i statsforvaltningen, men Direktoratet for forvaltning og IKT skal i løpet av første halvår 2016 utarbeide forslag til en metode for systematiske målinger av tilstanden i statsforvaltningen. Det er også utarbeidet veiledninger og kurs.

Et styringssystem for informasjonssikkerhet skal gjennom systematisk internkontroll medvirke til at virksomhetene velger riktige og nødvendige sikkerhetstiltak, og sørge for at valgte løsninger blir evaluert og forbedret. Revisjon av Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon (DSS) og Fylkesmannen i Hedmark (FMHE) viser at begge disse virksomhetene formelt har etablert styringssystem for informasjonssikkerhet, men at det er svakheter i gjennomføringen av sikkerhetstiltakene.

I Dokument 1 (2015–2016) rapporterte Riksrevisjonen om mangelfull objektsikring av departementenes lokaler jamført med krav i sikkerhetsloven og objektsikkerhetsforskriften. Kommunal- og moderniseringsdepartementet er objekteier og har ansvar for forebyggende objektsikkerhet for regjeringskvartalet og departementsbygninger utenfor regjeringskvartalet, samt regjeringens representasjonsanlegg. Objektsikkerhetsforskriftens krav om permanent grunnsikring av objektene innen 1. januar 2014 ble ikke oppfylt, og Statsbyggs arbeid med nødvendige sikringstiltak, som var forutsatt ferdigstilt i 2015, vil fortsatt pågå i 2016.

Kontroll- og konstitusjonskomiteen har i Innst. 169 S (2015–2016) uttalt at det er svært alvorlig at objektsikkerhetsforskriftens krav til permanent grunnsikring ennå ikke er oppfylt, og at andre sikkerhetsoppraderinger er sterkt forsinket eller satt på vent. Dette viser etter komiteens syn at oppfølgingen på dette området ikke tas tilstrekkelig alvorlig, på tross av 22. juli-rapportens konklusjoner om blant annet manglende bevissthet og gjennomføring av sikringstiltak. Komiteen har vurdert dette som kritikkverdig og bedt regjeringen umiddelbart forsterke oppfølgingen av permanente sikkerhetstiltak.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet begrunner i mai 2016 forsinkelsene med uforutsette hindringer i bygningskonstruksjoner både over og

under bakkeplan rundt byggene. Dette medfører blant annet faseforskyvning i bevilgningsbehovet. Departementet gjør i tillegg oppmerksom på at det gjennomføres kompensierende tiltak for å ivareta kravet til grunnsikring mens man venter på at de permanente tiltakene skal settes i verk. For å sikre god framdrift i sluttarbeidene er det etablert et tett samarbeid med Oslo kommune, blant annet på bakgrunn av kommunens ønske om at sperretiltakene skal fjernes når departementene om noen år flytter inn i nytt regjeringskvartal.

Grunnsikring av departementenes lokaler mot blant annet terror og sabotasje er fortsatt ikke permanent, slik sikkerhetsforskriften krever. Riksrevisjonen vil følge opp saken.

Riksrevisjonen har følgende merknader til Kommunal- og moderniseringsdepartementet for 2015:

- svak styring og oppfølging av DSS som tjenesteleverandør for departementene
- svak styring av fylkesmannsembetene på innkjøpsområdet.

Riksrevisjonen anbefaler at Kommunal- og moderniseringsdepartementet vurderer følgende tiltak:

- iverksette en tydeligere styring av krav til DSS' tjenesteleveranser i tråd med departementenes behov
- følge opp at fylkesmannsembetene har styrings-systemer og internkontroll som sikrer utnyttelse av rammeavtaler og etterlevelse av det statlige regelverket om anskaffelser, samt at embetenes ansatte har god kompetanse på anskaffelsesregelverket i staten.

2.9.2 *Komiteens merknader*

Komiteen viser til at Riksrevisjonen har avdekket at det fremdeles er mangler ved styring og systemer for data- og informasjonssikkerhet i sentrale virksomheter.

Komiteen vil påpeke at Riksrevisjonen over flere år har tatt opp at det er vesentlige problemer med informasjonssikkerheten i en rekke statlige virksomheter, og at komiteen har understreket alvorret i at dette ikke blir adressert av Kommunal- og moderniseringsdepartementet som er ansvarlig for samordningen på dette området.

Komiteen vil nok en gang understreke at dette i verste fall kan handle om at viktige tjenester for samfunnet kan settes ut av funksjon. Videre kan sensitiv informasjon og personopplysninger komme på avveie.

Komiteen har merket seg at departementets handlingsplan som forelå i september 2015, og som komiteen i Innst. 169 S (2015–2016) ba Riksrevisjonen undersøke om ble fulgt opp i praksis, fortsatt

har svakheter i gjennomføringen. Komiteen mener dette kan svekke befolkningens tillit til samfunnsinstitusjonene og bør rettes opp. Riksrevisjonen finner det kritikkverdig at Kommunal- og moderniseringsdepartementet ikke ser ut til å ha innfridd forventningene som Stortinget har satt.

Komiteen er enig i dette og ber Riksrevisjonen fortsatt følge opp hvorvidt sikkerhetstiltakene for informasjonssikkerhet som er nedfelt i Handlingsplanen, blir gjennomført i praksis. I Dokument 1 (2015–2016) rapporterte Riksrevisjonen om mangelfull objektsikring av departementenes lokaliteter. I sin innstilling så kontroll- og konstitusjonskomiteen svært alvorlig på dette, og ba om at regjeringen umiddelbart forsterket oppfølgingen av permanente sikkerhetstiltak. På tross av dette er grunnsikringen av departementene fortsatt ikke permanent.

Komiteen er tilfreds med at Riksrevisjonen vil følge opp saken.

Komiteen viser imidlertid til de generelle merknadene, hvor komiteen fastslår at rapporten om objektsikring vil bli behandlet i en egen innstilling, og at sikringen av departementenes lokaler blir en del av den saken.

Riksrevisjonen finner det kritikkverdig at Kommunal- og moderniseringsdepartementet ikke har sikret godt nok at fylkesmannsembetene etterlever det statlige regelverket om anskaffelser. Også dette er et saksområde hvor svakheter har blitt avdekket tidligere, og hvor komiteen har påpekt at den ser alvorlig på brudd på anskaffelsesregelverket. Departementet har på sin side iverksatt tiltak som å kreve egen innkjøpskoordinator i fylkene, krav til de ansatte om kunnskap om rutiner og regelverk osv. Problemet slik komiteen ser det, er at få av disse kravene faktisk etterleves, og at etterlevelsen heller ikke ser ut til å prioriteres i noen særlig grad. Fylkesmennene gjennomfører anskaffelser for ca. 400 mill. kroner årlig og må forventes å opptre med stor integritet, slik at befolkningen fortsatt skal ha tillit til at anskaffelser skjer på en samfunnsnyttig måte.

Komiteen har merket seg at statsråden vil styrke arbeidet for å sikre at regelverket på anskaffelsesområdet følges opp av fylkesmannsembetene og vil be Riksrevisjonen følge opp gjennomføringen av de tiltakene som blir iverksatt.

2.10 Kulturdepartementet

2.10.1 *Sammendrag*

Regnskapet for 2015 for Kulturdepartementet viser 12 790 mill. kroner i utgifter og 352 mill. kroner i inntekter. 187 mill. kroner er overført til neste år.

Departementets ansvarsområde omfattet 36 regnskaper i tillegg til departementets eget regnskap.

Ingen virksomheter under departementet har fått vesentlige merknader for 2015.

Kulturdepartementet har ansvar for den statlige politikken og forvaltningen på områdene kultur, opphavstret, kirke, medier, idrett, frivillig virksomhet, tros- og livssynssamfunn samt pengespill og lotteri. Det arbeides med en forvaltningsreform for et tydelig skille mellom kirke og stat. Den norske kirke skal etableres som et eget rettssubjekt, og reformen skal etter planen gjennomføres fra 1. januar 2017, jf. Prop. 55 L (2015–2016). Dette betyr blant annet at Riksrevisjonen fra samme tidspunkt ikke lenger er revisor for Den norske kirkes virksomheter.

Riksrevisjonen har i flere år påpekt at Opplysningsvesenets fond (OVF) har hatt svakheter i internkontrollen på ulike forretningsområder, jf. omtaler i Dokument 1 for budsjettårene 2008–2014. Disse har omhandlet helhetlig risikostyring, finansforvaltning, kontroll og styring av datterselskaper, anskaffelser, attestasjons- og godkjenningrutiner, og transaksjoner mellom OVF og datterselskaper. I Innst. 169 S (2015–2016) påpekte kontroll- og konstitusjonskomiteen at det er lite tilfredsstillende at svakheter som er påpekt jevnlig siden 2009, fortsatt ikke er rettet opp.

Departementet har gjennom styringsdialogen i 2015 og tildelingsbrevet for 2016 påpekt styrets ansvar for at OVF har en forsvarlig internkontroll. Det er ikke tilstrekkelig at det foreligger gode skriftlige rutiner og retningslinjer for internkontrollen – departementet understreker at disse også må praktiseres og dokumenteres. Revisjonen for 2015 viser at det nå er en bedring fra tidligere år.

Det er gjennomført en etterlevelserevisjon av styringssystemet for informasjonssikkerhet ved OVF. Målet med revisjonen var å kontrollere om OVF har et styringssystem for informasjonssikkerhet som er basert på anerkjente standarder. Revisjonen viser at det har vært en positiv utvikling siden 2010, men også at styringssystemet kan forbedres på noen områder.

I 2015 er det også gjennomført en etterlevelserevisjon av digitaliseringen av tilskuddsforvaltningen i Norsk kulturråd. Målet med revisjonen var å kontrollere om Norsk kulturråd etterlever krav til statlig tilskuddsforvaltning etter å ha tatt i bruk et elektronisk søknads- og saksbehandlingssystem. Revisjonen viser at det er noen svakheter ved internkontrollen i systemet, men at Norsk kulturråd i hovedsak etterlever økonomiregelverkets krav på området.

Riksrevisjonen har ingen vesentlige merknader til Kulturdepartementet for 2015.

2.10.2 Komiteens merknader

Komiteen vil vise til at ingen virksomheter under departementet har fått vesentlige merknader for 2015, og vil uttrykke tilfredshet med dette.

Komiteen viser til at Opplysningsvesenets fond siden 2009 har hatt svakheter med sin internkontroll, noe som har blitt påpekt årlig av Riksrevisjonen og kontroll- og konstitusjonskomiteen. Komiteen merker seg at Riksrevisjonen finner at det nå er bedring fra tidligere år, noe komiteen finner positivt.

Komiteen merker seg videre at Riksrevisjonen også finner en positiv utvikling for Opplysningsvesenets fond på området informasjonssikkerhet.

Komiteen konstaterer at ulike avvik som har vedvart i en årrekke nå er lukket eller i ferd med å lukkes, noe komiteen finner svært positivt.

2.11 Kunnskapsdepartementet

2.11.1 Sammendrag

Regnskapet for 2015 for Kunnskapsdepartementet viser 87 453 mill. kroner i utgifter og 25 219 mill. kroner i inntekter. 415 mill. kroner er overført til neste år.

Departementets ansvarsområde omfatter 48 regnskaper i tillegg til departementets eget regnskap. To virksomheter under departementet har fått vesentlige merknader for 2015: Høgskolen i Lillehammer og Universitetet i Agder. Ingen av de to virksomhetene har fått vesentlige merknader for årene 2011–2014.

Kunnskapsdepartementet (KD) har ansvar for barnehager, grunnskole, kulturskole, videregående opplæring, fagskoleutdanning og høyere utdanning. Departementet har også ansvar for forskning og voksnes læring.

Virksomhets- og regnskapsstrukturen under Kunnskapsdepartementets ansvarsområde er variert og sammensatt både når det gjelder hvordan virksomhetene er tilknyttet departementet, og hvilke prinsipper som gjelder for regnskapene deres.

Av i alt 48 virksomheter er det 36 forvaltningsorganer med særskilte fullmakter til å føre utgifter og inntekter netto utenfor statsregnskapet. I tillegg er det 12 ordinære forvaltningsorganer, hvorav 10 fører regnskap kun etter kontantprinsippet og 2 virksomheter fører periodisert regnskap basert på statlige regnskapsstandarder i tillegg til at de avlegger ordinært kontantregnskap.

Forvaltningsorganer med særskilte fullmakter (36 universiteter og høyskoler, 2 forskningsinstitutter og Meteorologisk institutt) har, i tillegg til å være underlagt departementets etatsstyring, egne styrever som har ansvar for økonomi, at den faglige virksomheten holder høy kvalitet, at institusjonene drives effektivt

og i overensstemmelse med de lover, forskrifter og regler som gjelder, og med de rammer og mål som gis av overordnet myndighet.

Regjeringen arbeider med å endre strukturen i universitets- og høyskolesektoren for å samle ressursene på færre, men sterkere institusjoner for å styrke kvaliteten på utdanningen og forskningen. Forberedelser og planlegging av prosessen har preget store deler av sektoren i 2015.

Stortinget bevilget i statsbudsjettet for 2015 i alt 75 mill. kroner til å støtte omstrukturingsprosessen ved i alt ti universiteter og høyskoler.

Riksrevisjonen tok i Dokument 1 for 2014 opp omfanget og organiseringen av Utdanningsdirektoratets tilsynsvirksomhet med private skoler, og har merket seg at antallet tilsyn som ble gjennomført i 2015, er redusert i forhold til i 2014. Departementet opplyser at tilsynene til gjengjeld er mer omfattende og gjelder flere temaer enn tidligere, blant annet ansvarsbevissthet i og profesjonalisering av styrene i skolene. Videre opplyser departementet at Utdanningsdirektoratet i tillegg har kontrollert årsregnskapene for samtlige skoler som er godkjent etter lov om frittstående skoler eller lov om voksenopplæring, totalt 314 regnskaper.

Riksrevisjonen var videre i Dokument 1 for 2014 kritisk til at Kunnskapsdepartementet ikke hadde fulgt opp at Norges forskningsråd har etablert forsvarlige internkontrollrutiner for sentrale fagsystemer, blant annet Skattefunn, der det ble avdekket svært mangelfull tilgangskontroll til sentrale deler av systemet. Departementet har opplyst at Norges forskningsråd senere har rettet opp de påpekte svakhetene. Forholdene er videre fulgt opp av departementet i styringsdialogen for 2015 og i etatsstyringsmøtet og tildelingsbrevet for 2016, der det presiseres hvilke krav som stilles til informasjonssikkerheten i systemene.

Riksrevisjonen har følgende merknader til Kunnskapsdepartementet for 2015:

- mangelfull informasjonssikkerhet i forvaltningssystemer i universitets- og høyskolesektoren
- manglende kontroll og oppfølging av universitets- og høyskolesektorens husleieavtaler med private utleiere.

Riksrevisjonen anbefaler at Kunnskapsdepartementet vurderer følgende tiltak:

- fornye og videreutvikle avtaleverket fra 2003 mellom kunnskapssektoren og Uninett, slik at dette reflekterer den nye organisasjonsstrukturen i sektoren, spesifiserer krav til sikkerhet og formaliserer arbeids- og ansvarsfordeling mellom kontraktspartene

- sikre at virksomheter på universitets- og høyskolesektoren vurderer bruk av oppsigelses-, reforhandlings- og framleieklausuler ved inngåelse av husleiekontrakter med private utleiere.

2.11.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til at to virksomheter under Kunnskapsdepartementet har fått vesentlige merknader for 2015: Høgskolen i Lillehammer og Universitetet i Agder. Ingen av de to virksomhetene har fått vesentlige merknader for årene 2011–2014.

Komiteen viser videre til at Norges forskningsråd har rettet opp tidligere påpekte svakheter i Dokument 1 for 2014 når det gjelder etablering av forsvarlige internkontrollrutiner for sentrale deler av fagsystemet, og at komiteen er fornøyd med dette arbeidet.

Komiteen forventer også at Kunnskapsdepartementet rydder opp i den mangelfulle informasjonssikkerheten i forvaltningssystemer i universitets- og høyskolesektoren, og imøteser resultatet av dette arbeidet.

Komiteen forventer videre at husleieavtalene i universitets- og høyskolesektoren blir fulgt opp nærmere, og at universitets- og høyskolesektoren også vurderer bruk av oppsigelses-, reforhandlings- og framleieklausuler ved inngåelse av husleiekontrakter med private utleiere.

Komiteen har for øvrig merket seg at Riksrevisjonen anbefaler departementet å vurdere å fornye og videreutvikle avtaleverket fra 2003 mellom kunnskapssektoren og Uninett, og forventer at departementet sørger for at dette blir fulgt opp på en hensiktsmessig måte.

2.12 Landbruks- og matdepartementet

2.12.1 Sammendrag

Regnskapet for 2015 for Landbruks- og matdepartementet viser 17 496 mill. kroner i utgifter og 580 mill. kroner i inntekter. 234 mill. kroner er overført til neste år.

Departementets ansvarsområde omfatter åtte regnskaper i tillegg til departementets eget regnskap. To virksomheter under departementet har fått vesentlige merknader for 2015: Veterinærinstituttet og Norsk institutt for bioøkonomi (NIBO). Veterinærinstituttet fikk også vesentlige merknader for 2013 og 2014.

Landbruks- og matdepartementet skal dekke et bredt forvaltningsområde: matproduksjon og matpolitikk, jordbruk, skogbruk, reindrift, kulturlandskap, miljø, ressursvern og utvikling av nye landbruksbaserte næringer. Departementet har ansvar for en stor del av virksomheten i hele kjeden fra primærprodu-

sent til forbruker og har to underliggende forskningsinstitutter.

Departementet har iverksatt flere prosesser for å modernisere og forenkle forvaltningen. Bioforsk, Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning og Norsk institutt for skog og landskap ble 1. juli 2015 slått sammen til Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO). Formålet med sammenslåingen har vært å styrke det tverrfaglige samarbeidet og samarbeidet med universitets- og høyskolesektoren. Det skal brukes mer ressurser på utvikling av ny kunnskap, innovasjonsrettet arbeid og forvaltningsstøtte og mindre ressurser på administrasjon, drift og vedlikehold. Det henvises til omtale i punkt 3.4.

Mattilsynet innførte en ny organisasjonsmodell 1. februar 2015 og reduserte antall organisatoriske nivåer fra tre til to. Endringen skal gjøre det mulig for tilsynet å bruke mer ressurser på utøvende tilsyn og å styrke kompetansemiljøene.

Riksrevisjonen har følgende merknader til Landbruks- og matdepartementet for 2015:

- feil og mangler i årsregnskapet til Veterinærinstituttet
- manglende styringssystem for informasjonssikkerhet i Veterinærinstituttet
- feil og mangler i resultat- og regnskapsrapportering ved etableringen av NIBIO og avviklingen av Bioforsk, Institutt for skog og landskap og Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning.

Riksrevisjonen anbefaler at Landbruks- og matdepartementet vurderer følgende tiltak:

- sikre at Veterinærinstituttet etablerer en økonomimodell og internkontroll som legger til rette for korrekt regnskapsrapportering i 2016
- følge opp at Veterinærinstituttet etablerer et styringssystem for informasjonssikkerhet i samsvar med eForvaltningsforskriften § 15 og basert på anerkjente standarder
- påse at NIBIO etablerer en økonomimodell og en hensiktsmessig internkontroll for økonomistyring og regnskap.

2.12.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til at Veterinærinstituttet for tredje året på rad har avlagt et regnskap med så vesentlige feil og mangler at Riksrevisjonen ikke kan uttale seg om regnskapet. Komiteen har tidligere gitt uttrykk for at den finner det svært kritikkverdig at Veterinærinstituttet ikke kan avlegge pålitelige årsregnskaper. Komiteen forventer nå at den nye ledelsen rydder opp og følger de anbefalinger Riksrevisjonen har kommet med. Komiteen forventer

at departementet følger opp dette arbeidet. Komiteen forventer også at Veterinærinstituttet får på plass et nytt styringssystem for informasjonssikkerhet som samsvarer med regelverket.

Komiteen viser til at Bioforsk, Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning og Norsk institutt for skog og landskap ble slått sammen 1. juli 2015 til Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO). Komiteen har merket seg at departementets mangelfulle oppfølging av sammenslåingen har ført til at regnskapsavleggelsen for 2015 ikke er god nok til at Riksrevisjonen kan uttale seg om NIBIOs regnskap for de sammenslåtte virksomhetene. Komiteen forventer at departementet sørger for at NIBIO følger opp Riksrevisjonens anbefalinger og får på plass rutiner og systemer slik at det kan avlegges tilfredsstillende årsregnskaper i årene fremover.

2.13 Nærings- og fiskeridepartementet

Regnskapet for 2015 for Nærings- og fiskeridepartementet viser 75 025 mill. kroner i utgifter og 77 519 mill. kroner i inntekter. 907 mill. kroner er overført til neste år.

Departementets ansvarsområde omfatter 17 regnskaper i tillegg til departementets eget regnskap. To virksomheter under departementet har fått vesentlige merknader for 2015: Brønnøysundregistrene og Havforskningsinstituttet.

Brønnøysundregistrene fikk også merknader i 2013 og 2014.

Nærings- og fiskeridepartementet har ansvar for nærings- og sjømatpolitikken. Departementet skal ved bruk av ulike typer virkemidler skape rammebetingelser slik at næringslivet oppnår størst mulig verdiskapning i norsk økonomi. Departementet skal også bidra til samordning av ulike departementers arbeid for å sikre en helhetlig næringspolitikk.

Riksrevisjonen har følgende merknader til Nærings- og fiskeridepartementet for 2015:

- vesentlige mangler ved styringssystem for informasjonssikkerhet i Brønnøysundregistrene og Havforskningsinstituttet.

Riksrevisjonen anbefaler at Nærings- og fiskeridepartementet vurderer følgende tiltak:

- følge opp at Brønnøysundregistrene og Havforskningsinstituttet forbedrer sine styringssystemer for informasjonssikkerhet, slik at de blir i samsvar med eForvaltningsforskriften § 15 og basert på anerkjente standarder.

2.13.1 Komiteens merknader

Komiteen syner til at Riksrevisjonen påpeikar vesentlege manglar ved styringssystem for informa-

sjonssikkerheita i Brønnøysundregistra og Havforskningsinstituttet.

Komiteen syner til at Riksrevisjonen anbefaler at Nærings- og fiskeridepartementet (NFD) vurderer følgjande tiltak: følgje opp at Brønnøysundregistra og Havforskningsinstituttet betrar sine styringssystem for informasjonstryggleik, slik at dei blir i samsvar med eForvaltningsforskrifta paragraf 15 og basert på anerkjende standardar.

Komiteen merkar seg at fiskeriministeren tek anbefalinga til etterretning, og forventar at informasjonstryggleiken i Havforskningsinstituttet vert ivare tatt.

Komiteen merkar seg at næringsministeren ikkje er samd med Riksrevisjonen i at departementet si etatsstyring har bidrege lite til ein tilfredstillande informasjonstryggleik i Brønnøysundregistra. Vidare seier statsråden at i påvente av nye IKT-system, arbeidar både NFD og Brønnøysundsregistra for å betra tryggleiken i noverande system.

Komiteen tek dette til etterretning, men syner òg til merknaden frå førre år (2015–2016):

«Komiteen merkar seg at departementet seier dei jobbar for å få nye IKT-system og at dei i mellomtida jobbar med å forbedra sikkerheita i noverande system.

Komiteen imøteser resultat av dette arbeidet.»

Komiteen forventar at NFD følgjer opp Riksrevisjonen sine anbefalingar.

2.14 Olje- og energidepartementet

2.14.1 Sammen drag

Regnskapet for 2015 for Olje- og energidepartementet viser 44 751 mill. kroner i utgifter og 140 506 mill. kroner i inntekter. 164 mill. kroner er overført til neste år.

Departementets ansvarsområde omfatter tre regnskaper i tillegg til departementets eget regnskap. Norges vassdrag- og energidirektorat har fått vesentlige merknader for 2015.

Olje- og energidepartementet har som hovedoppgave å legge til rette for en samordnet og helhetlig energipolitikk. Et overordnet mål er å sikre høy verdiskaping gjennom effektiv og miljøvennlig forvaltning av energiressursene. Departementet har ansvar for etatsstyringen av blant annet Oljedirektoratet og Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE).

Riksrevisjonen har følgende merknader til Olje- og energidepartementet for 2015:

- manglende oppfølging av tilsynsvirksomheten i Norges vassdrags- og energidirektorat.

Riksrevisjonen anbefaler at Olje- og energidepartementet vurderer følgende tiltak:

- sikre at NVE har nødvendig styringsinformasjon og beslutningsgrunnlag til å følge opp aktiviteter og resultater.

2.14.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til at Riksrevisjonen finner det kritikkverdig at Olje- og energidepartementet ikke har fulgt opp etablering av en overordnet systemløsning i NVE for å sikre nødvendig informasjon for styring av NVEs tilsynsvirksomhet. Revisjonen viser også at NVE i styringen av tilsynsområdet kraftforsyningsberedskap benytter grunnlagsdatabaser som ikke har god nok kvalitet.

Komiteen viser videre til at departementet, etter at Riksrevisjonen i 2010 påpekte samme mangler, fastholdt at inntil NVEs arbeid med å etablere et bedre system for styringsinformasjon er ferdigstilt, vil dette arbeidet være et særskilt oppfølgingspunkt i styringsdialogen mellom departementet og NVE.

Komiteen mener det ikke er spesielt tillitvekkende at årets revisjon av NVE og tilsynsområdet kraftforsyningsberedskap viser at direktoratet ennå ikke har etablert en felles systemløsning for å sikre nødvendig styringsinformasjon for hele tilsynsvirksomheten i NVE. Videre viser revisjonen at innhenting og behandlingen av den styringsinformasjonen som NVE benytter, preges av:

- svak arbeidsdeling og dårlige rutiner for behandling og lagring av informasjon som skal sikre informasjonens konfidensialitet, integritet og tilgjengelighet
- manglende rutinebeskrivelser for databaser og Excel-ark som benyttes
- svake rutiner for behandling, lagring og oppdatering av informasjonen som skal sikre informasjonens integritet og konfidensialitet.

Komiteen mener at det heller ikke er tilfredsstillende at gjennomgang av styringsdialogen mellom Olje- og energidepartementet og NVE i perioden 2011–2015 viser at departementet har fulgt opp saken dårlig gjennom tildelingsbrev, referat fra styringsdialogen og årsrapporter, stikk i strid med hva som ble lovet ved tilsvarende påpekninger i Dokument 1 (2011–2012) og forventet av Stortinget gjennom felles merknad i Innst. 211 S (2011–2012). Komiteen viser også til at NVE selv har opplyst at kvaliteten på grunnlagsdokumentasjonen ikke er god nok, og at statsråden vedgår at Olje- og energidepartementet kunne hatt en mer aktiv oppfølging av arbeidet med å utvikle et styringssystem for tilsynsvirksomheten de siste årene.

Komiteen forventer på denne bakgrunn at departementet vil følge opp NVEs arbeid med styrings-system innenfor tilsynsområdet på en langt mer aktiv måte framover, at dette kommer tydelig fram i tildelingsbrevet for 2017, og at dette arbeidet vil være et fast oppfølgingspunkt i styringsdialogen framover til det er tilfredsstillende løst.

2.15 Samferdselsdepartementet

2.15.1 *Sammendrag*

Regnskapet for 2015 for Samferdselsdepartementet viser 94 063 mill. kroner i utgifter og 5 824 mill. kroner i inntekter. 3 411 mill. kroner er overført til neste år.

Departementets ansvarsområde omfatter syv regnskaper i tillegg til departementets eget regnskap. To virksomheter under departementet har fått vesentlige merknader for 2015: Statens vegvesen og Luftfartstilsynet. Statens Vegvesen fikk også vesentlige merknader for 2012 og 2013.

Forbedring og fornying av transportinfrastrukturen har en sentral plass i arbeidet med å øke verdiskapingen i Norge. Effektiv kommunikasjon er viktig for å sikre gode konkurransevilkår for norsk næringsliv. Det skal tas i bruk nye organisatoriske løsninger i transportsektoren for å øke utbyggingshastigheten og bedre den samfunnsøkonomiske lønnsomheten i sektoren. Det er i løpet av 2015 etablert et utbyggingselskap for vegutbygging, Nye Veier AS, som har som mål å sikre helhetlig og kostnadseffektiv utbygging og drift av trafikksikre hovedveger.

I Dokument 1 for 2014 så Riksrevisjonen alvorlig på at Samferdselsdepartementet ikke hadde sikret seg at sikkerhetstilrådingene fra Statens havarikommisjon for transport ble fulgt opp på vegsektoren. Videre så Riksrevisjonen det som kritikkverdige at Samferdselsdepartementet verken innen veg-, jernbane- eller luftfartssektoren evaluerte tiltakene som iverksettes med bakgrunn i sikkerhetstilrådingene. Kontroll- og konstitusjonskomiteen mente i sin behandling at den mangelfulle oppfølgingen var kritikkverdige, selv om effektene av hvert enkelt tiltak kan være vanskelig å evaluere isolert. Videre uttalte komiteen at det kan være kritisk for liv og helse at tilrådingene fra Statens havarikommisjon for transport ikke følges opp. Komiteen anmodet departementet om å prioritere arbeidet med å gjennomgå rutinene med Statens vegvesen, samt vurdere å gjøre Vegtilsynet mer uavhengig.

Samferdselsdepartementet har opplyst at ulike alternativer for å følge opp sikkerhetstilrådingene fra Statens havarikommisjon for transport har blitt drøftet med Statens vegvesen. Departementet har mottatt konkrete forslag fra Statens vegvesen som nå er til vurdering.

I revisjonen for 2014 ble det tatt opp at Jernbaneverket ikke hadde en tilfredsstillende internkontroll av informasjonssikkerhet i økonomisystemene og tilhørende forsystemer. Kontroll- og konstitusjonskomiteen uttalte i Innst. 169 S (2015–2016) at det imøteses ytterligere tiltak for å forbedre informasjonssikkerheten i Jernbaneverket. Revisjonen for 2015 viser at Jernbaneverket fortsatt har samme type svakheter. Tilsvarende forhold er også påvist hos Statens vegvesen, Kystverket og Nasjonal kommunikasjonsmyndighet. God informasjonssikkerhet vil kunne bidra til at virksomhetenes regnskaper er pålitelige og korrekt avlagt.

Riksrevisjonen har følgende merknader til Samferdselsdepartementet for 2015:

- svakheter i forvaltningen av driftskontrakter i Statens vegvesen
- ikke god nok oppfølging av innenlands helikoptersikkerhet.

Riksrevisjonen anbefaler at Samferdselsdepartementet vurderer følgende tiltak:

- sørge for at Statens vegvesen etablerer en mer ensartet forvaltning av driftskontraktene
- i samråd med Luftfartstilsynet avklare forholdet mellom tilsyn og øvrige tiltak som virkemidler for å redusere havarifrekvensen for innenlands helikopter.

2.15.2 *Komiteens merknader*

Komiteen viser til at to av Riksrevisjonens sju hovedfunn gjelder samferdsel: mangelfull oppfølging av innenlands helikoptersikkerhet og varierende kontroll med kvaliteten på vegnettet. Statens vegvesen og Luftfartstilsynet har fått vesentlige merknader. Statens vegvesen fikk også vesentlige merknader for 2012 og 2013.

Komiteen viser videre til egne anmodninger til Samferdselsdepartementet i behandlingen av Dokument 1 for 2014 om å prioritere arbeidet med å gjennomgå rutinene med Statens vegvesen, samt vurdere å gjøre Vegtilsynet mer uavhengig. Komiteen viser til at fra 1. januar 2017 vil Vegtilsynet være underlagt statsråden og ikke Vegdirektoratet. Komiteen uttalte også at det kan være kritisk for liv og helse at tilrådingene fra Statens havarikommisjon for transport ikke følges opp. Komiteen mener det ikke er tilfredsstillende at departementet ett år senere fremdeles vurderer hvordan de skal følge opp sikkerhetstilrådingene fra Statens havarikommisjon for transport, og ber departementet om å prioritere dette arbeidet høyere.

Komiteen viser til Riksrevisjonens kritikk av at Statens vegvesen i ulik grad følger opp kontraktav-

vik overfor private entreprenører som er satt til å drifte vegnettet, og at det mangler kostnadsoverslag ved bestilling av endringsarbeider, noe som etter Riksrevisjonens syn øker risikoen for at entreprenørene overfakturerer og gjør det vanskelig å sikre at disponeringen av bevilgningen er i tråd med Stortingets forutsetninger. Komiteen ber Samferdselsdepartementet sørge for at dette forbedres.

Komiteen viser til Riksrevisjonens hovedfunn vedrørende for dårlig oppfølging av innenlands helikoptersikkerhet. Ifølge Riksrevisjonen reflekteres ikke satsingen på økt helikoptersikkerhet tydelig nok i Samferdselsdepartementets styring av Luftfartstilsynet. Antallet operative tilsyn er redusert til tross for at det er bevilget økte midler til innenlands helikoptervirksomhet, og Luftfartstilsynet har ikke et helhetlig verktøy for dokumentasjon og oppfølging av avvik innen operativt tilsyn.

Komiteen viser til at verken Jernbanelverket, Statens vegvesen, Kystverket eller Nasjonal kommunikasjonsmyndighet, ifølge Riksrevisjonen, har tilfredsstillende internkontroll av informasjonssikkerhet i økonomisystemene og tilhørende forsystemer. For Jernbanelverkets del er dette forholdet komiteen har uttalt seg om i Innst. 169 S (2015–2016), der ytterligere tiltak for å forbedre informasjonssikkerheten i Jernbanelverket ble imøtesett. Komiteen mener det er kritikkverdig at Jernbanelverket i revisjonen for 2015 fortsatt har samme type svakheter, og ber Samferdselsdepartementet om å følge opp dette.

Komiteen ber avslutningsvis Samferdselsdepartementet om å følge opp Riksrevisjonens anbefalinger om å sørge for at Statens vegvesen etablerer en mer ensartet forvaltning av driftskontraktene, og om å i samråd med Luftfartstilsynet avklare forholdet mellom tilsyn og øvrige tiltak som virkemidler for å redusere havarifrekvensen for innenlands helikopter.

2.16 Utenriksdepartementet

2.16.1 Sammendrag

Regnskapet for 2015 for Utenriksdepartementet viser 40 035 mill. kroner i utgifter og 294 mill. kroner i inntekter. 361 mill. kroner er overført til neste år.

Departementets ansvarsområde omfatter to regnskaper i tillegg til departementets eget regnskap. Ingen virksomheter har fått vesentlige merknader de siste fem årene.

Utenriksdepartementets oppgave er å arbeide for Norges interesser internasjonalt. Departementet arbeider for å fremme fred og sikkerhet, en internasjonal rettsorden, en økonomisk rettferdig verdensorden og bærekraftig utvikling. Utenriksdepartementet og de 101 utenriksstasjonene, som inkluderer ambassader (85), faste delegasjoner i multilaterale organisasjoner (7), generalkonsulater (8) og andre representa-

sjoner (1), utgjør til sammen utenriksstjenesten. I antall ansatte er Utenriksdepartementet det største departementet i norsk statsadministrasjon. Ca. 30 mrd. kroner av departementets totalbudsjett går til internasjonal bistand.

Utenriksdepartementet har over flere år iverksatt tiltak for å sikre bedre etterlevelse av reglement for og bestemmelser om økonomistyring i staten når det gjelder tilskuddsforvaltningen på bistandsområdet. I 2015 har Riksrevisjonen revidert bistandsforvaltning av hjemmestyrte tiltak. Dette er tilskudd til prosjekter der ansvaret og prosjektoppfølgningen ligger i departementets egne avdelinger og seksjoner. Formålet med revisjonen har vært å kontrollere om Utenriksdepartementet etterlever kravene til oppfølging og kontroll av saksbehandlingen. Revisjonen har omfattet gjennomgang av ti prosjekter.

Revisjonen viser at departementet i hovedsak etterlever kravene til bistandsforvaltning i de ti undersøkte prosjektene. Det er gitt veiledning om hvordan departementet kan forbedre dokumentasjonen av sine vurderinger av tilskuddsmottakernes rapportering, og dokumentasjonen av departementets oppfølging av avvik fra bistandsprosjektene planer.

Riksrevisjonen har ingen vesentlige merknader til Utenriksdepartementet for 2015.

2.16.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til at verken Utenriksdepartementet eller de underlagte virksomhetene har fått vesentlige merknader i forbindelse med regnskapsavleggelsen de siste fem årene. Samme beskrivelse ble gitt i fjor, slik at den perioden da departementet og de underliggende virksomheter ikke har fått merknader strekker seg lenger enn fem år. Komiteen finner dette svært tilfredsstillende.

3. Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av en samlet komité.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til dokumentet og rå Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

I

Stortinget ber regjeringen vurdere regelverket for utbetaling av bidragsforskudd med formål å sikre et mer rettferdig system, samt utrede nye ordninger som sikrer at flere kan motta bidragsforskudd, og komme tilbake til Stortinget med forslag som gjør at barn ikke blir skadelidende ved manglende foreldrebidrag.

II

Dokument 1 (2016–2017) – Riksrevisjonens rapport om den årlige revisjon og kontroll for budsjettåret 2015, unntatt Riksrevisjonens rapport om revi-

sjon av politiets og Forsvarets objektsikring – tillegg nr. 1 til Dokument 1 (2016–2017) – vedlegges protokollen.

Oslo, i kontroll- og konstitusjonskomiteen, den 13. desember 2016

Martin Kolberg

leder og ordf. for Statsministerens kontor,
Finansdepartementet og Kommunal- og
moderniseringsdepartementet

Jette F. Christensen

ordf. for Justis- og beredskapsdepartementet

Hans Fredrik Grøvan

ordf. for Arbeids- og sosialdepartementet

Rasmus Hansson

ordf. for Samferdselsdepartementet

Are Helseth

ordf. for Nærings- og fiskeridepartementet

Tom E. B. Holthe

ordf. for Barne- og likestillingsdepartementet og Landbruks- og matdepartementet

Per Olaf Lundteigen

ordf. for Klima- og miljødepartementet

Abid Q. Raja

ordf. for Olje- og energidepartementet

Erik Skutle

ordf. for Kulturdepartementet

Michael Tetzschner

ordf. for Helse- og omsorgsdepartementet og Kunnskapsdepartementet

Helge Thorheim

ordf. for Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementet

Vedlegg nr 1

Statsråd Anniken Hauglie
Arbeids- og sosialdepartementet
Postboks 8019 Dep
0030 Oslo

Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Vår dato: 18.11.2016
Vår ref.:

Deres dato:
Deres ref.:

Vedr. Dokument 1 (2016-2017)

Kontroll- og konstitusjonskomiteen viser til Dokument 1 (2016-2017)
Riksrevisjonens rapport om den årlige revisjon og kontroll for budsjettåret 2015
som komiteen har til behandling.

Komiteen viser til at Riksrevisjonen knytter merknader til Arbeids- og velferdsetatens arbeid med innkreving av barnebidrag. Riksrevisjonen mener det er en risiko for at barns trygghet og omsorgsbehov ikke ivaretas godt nok. Mange får ikke de barnebidragene de har krav på når foreldrene ikke bor sammen, og i desember 2015 fikk over 16 000 barn ikke det bidraget de har krav på. Nær 10 000 fikk under halvparten av det de har krav på og 4 622 av disse fikk ikke noe bidrag. I forbindelse med behandlingen av saken vil komiteen stille følgende spørsmål:

Hva er årsaken til at så mange barn ikke mottok det barnebidraget de har krav på?

Av hensyn til den videre fremdrift vil komiteen be om et raskt svar.

Med vennlig hilsen
Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Martin Kolberg
komitéleder

Stortinget, 0026 Oslo
Tlf. 23 31 37 60
Faks 23 31 38 47
NO 971 524 960
www.stortinget.no

**DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG SOSIALDEPARTEMENT**

Statsråden

Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

16/1341-

01.12.2016

Svar til Kontroll- og konstitusjonskomiteen vedrørende Dokument 1 (2016-2017) - spørsmål om barnebidrag

Jeg viser til brev fra Kontroll- og konstitusjonskomiteen datert 18. november der det stilles følgende spørsmål: Hva er årsaken til at barn ikke mottar barnebidrag de har krav på?

Jeg vil først poengtere at det er foreldrene som har forsørgelsesplikten for barn i Norge, og at underholdsbidrag i utgangspunktet er et privatrettslig forhold. Når et barn ikke mottar bidrag, er det fordi den bidragspliktige ikke betaler underholdsbidraget som pålagt.

Imidlertid har det offentlige ved Arbeids- og velferdsetaten påtatt seg viktige oppgaver med å fastsette og kreve inn underholdsbidrag der foreldrene av ulike årsaker har behov for slik bistand. Videre sikres enslige forsørgere et minstebidrag til barnets forsørgelse ved den offentlige ordningen med bidragsforskott når bidraget fra bidragspliktige er forsinket eller uteblir. Jeg er opptatt av at etaten utfører dette arbeidet på en best mulig måte innenfor gitte ressursrammer.

Arbeids- og velferdsetatens innkreving i desember 2015, som Riksrevisjonen har dokumentert, er representativt for de månedlige resultatene slik de har vært i mange år. I følge Arbeids- og velferdsdirektoratet mottar nesten 80 pst. av barna hele det fastsatte eller avtalte underholdsbidraget innen gitte frister hver måned, og oppunder 95 pst. av barna mottar hele eller deler av bidraget innen gitte frister hver måned. Tallene inkluderer utlandssaker.

Bidragsforskott sikrer at enslige forsørgere med årsinntekt under kroner 489 601 kan få et månedlig tilskudd til barnets forsørgelse. Det er kun i de tilfeller den bidragspliktige ikke

betaler, og bidragsmottakeren ikke har rett til bidragsforskott på grunn av for høy egen inntekt, at barn kan bli stående helt uten bidrag.

Det er ulike årsaker til at underholdsbidrag ikke alltid kreves inn i sin helhet ved forfall. Hensynet blant annet til den bidragspliktiges eget underhold og enkelte prosessmessige forhold ved innkrevingen, gjør at det ikke er mulig å sikre at alle barn mottar hele det fastsatte bidraget hver måned, jf. beskrivelsen nedenfor.

Under er de viktigste årsakene til manglende innkreving listet opp:

- Bidraget løper med et høyere beløp enn det den bidragspliktige har økonomisk evne til å betale, uten at den bidragspliktige søker om endring. I disse tilfellene orienteres bidragspliktige om adgangen til å søke endring av underholdsbidraget.
- Bidragspliktige med trekk i lønn bytter arbeidsgiver, blir arbeidsløs, eller går over på ytelse fra Arbeids- og velferdsetaten uten at det gis beskjed til Arbeids- og velferdsetatens innkrevingssentral.
- Arbeidsgiver for bidragspliktige som er ilagt tvangstrekk i lønn, unnlater eller er forsinket med, å trekke i lønn som pålagt.
- Bidragspliktige betaler vanligvis frivillig, men justerer bevisst eller ubevisst ikke betalingsbeløpet med en gang et løpende barnebidrag er indeksregulert eller aldersjustert.
- Den bidragspliktige unndrar seg bevisst bidragsbetaling gjennom forskjellige arrangementer. Ifølge Arbeids- og velferdsdirektoratet er dette særlig aktuelt blant personer som ikke er arbeidstakere og som derfor ikke mottar fast lønn eller har en arbeidsgiver som kan pålegges å foreta lønnstrekk.
- En av partene unnlater å dokumentere sin inntekt, og bidraget fastsettes for høyt på grunnlag av en skjønnsmessig fastsatt inntekt.
- Saker der bidragspliktige bor i utlandet kan være utfordrende og resultere i manglende innkreving. Dette kan være tilfeller der Norge ikke har avtale med vedkommende lands myndigheter om bistand til innkreving, eller det er for ressurskrevende å gjennomføre innkreving sett i et kost/nytteperspektiv.

Listen er ikke uttømmende. I følge Arbeids- og velferdsdirektoratet settes det i alle tilfeller i verk automatisk fakturering og eventuelt tvangstrekk i lønn eller ytelser fra Arbeids- og velferdsetaten. I tillegg motregnes det i tilbakebetalt forskuddsskatt. Hvis dette ikke fører frem, overføres saken til en saksbehandler som vurderer og gjennomfører manuelle innkrevingstiltak. I grove tilfeller har etaten mulighet til å anmelde bidragspliktige for manglende betalingsvilje og slå selvstendig næringsdrivende konkurs når dette anses nødvendig.

Jeg mener det først og fremst er i de sakene hvor Arbeids- og velferdsetaten over tid ikke evner å kreve inn hele bidraget, at oppmerksomhet og tiltak må iverksettes. Jeg har tidligere meddelt Stortinget at jeg vil følge nøye med på etatens videre arbeid med innkrevingen av barnebidrag, slik at barnets rett til underholdsbidrag sikres der det er offentlig innkreving. I denne oppfølgingen vil bruken av eksisterende virkemidler og eventuelt behov for nye virkemidler, herunder regelverksendringer, vurderes.

Med hilsen

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Anniken Hauglie', written in a cursive style.

Anniken Hauglie

**DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG SOSIALDEPARTEMENT**

Statsråden

Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

16/4057-

08.12.2016

Tilleggsspørsmål Dokument 1 (2016-2017) - bidragsforskudd -

Jeg viser til henvendelse av 7. desember med tilleggsspørsmål i forbindelse med Dokument 1 (2016-2017) og barnebidrag og til mitt svar til Kontroll- og konstitusjonskomiteen av 01.12.

I denne henvendelsen er det bedt om svar på to tilleggsspørsmål:

1. Hvor mye ville det kostet dersom alle fikk bidragsforskudd?
2. Hvor mye ville det kostet dersom en satte beløpsgrensen på inntekt til for eksempel kr. 800 000?

Svar

I de saker forskudd kan utbetales fra NAV blir bidraget innbetalt til NAV, og fastsatt etter gjeldende regler. Mange foreldre velger å avtale bidrag privat, eventuelt ved hjelp av den kalkulator som ligger på nav.no. I slike tilfeller vil bidragsmottaker ikke få utbetalt forskudd. Antall barn i saker med forskudd fra NAV utgjør nær 50 pst. av de barn som bor sammen med bare en av foreldrene.

Forskudd utbetales bare i de tilfeller fastsatt bidrag er lavere enn tilstått forskudd, og/eller bidrag er innbetalt senere enn fastsatt frist. Det betyr at bare en del av tilstått forskudd kommer til utbetaling på kap. 2620.76. Når bidragspliktige innbetaler bidrag vil dette bli ført som refusjon på kap. 5701.73.

Departementet har vært i kontakt med Arbeids- og velferdsdirektoratet for å anslå kostnadene. Hvor store merutgiftene vil bli er avhengig av hvor mange som vil be om forskudd hvis inntektsgrensen utvides, hvor ofte forskudd vil bli utbetalt, og hvor meget av utbetalt forskudd som vil bli refundert. Dette er forhold som vanskelig kan forutses. Beregningen er derfor forbundet med *meget stor* usikkerhet. Tabellen viser de merutgifter som kan påløpe på kap.2620.76, og forventet økt innbetaling på kap. 5701.73.

Virkning fra 1.1.2017	Forskudd, kap. 2620.76	Refusjon, kap. 5701.73	Netto merutgifter
.1) forskudd til alle	85 til 100 mill. kr	40 til 50 mill. kr	40 til 50 mill. kr
.2) forskudd, inntil kr. 800.000	65 til 80 mill. kr	30 til 40 mill. kr	30 til 40 mill. kr

Jeg gjør oppmerksom på at gjennomføring av regelverksendringer kan medføre utviklingskostnader og også føre til endrede driftskostnader for Arbeids- og velferdsetaten. Som følge av behov for å tilrettelegge IKT-systemene i etaten, må også mulig iverksettelsestidspunkt vurderes. Slike vurderinger er ikke hensyntatt i beregningen gitt i svaret over.

Med hilsen

Anniken Hauglie

